

שוק הסמים העולמי בעשור של תנודות

רב פקד אורית נחמני, מפקח אושרת אור-אל

מבוא

תופעת השימוש והסחר בסמים היא בעיה חברתית כלל-עולמית, אשר התרחבה והחמירה במהלך העשור האחרון.

פשעת הסמים נתפשת בעולם כאיום אסטרטגי, בשל היותה רחבת היקף ומתמשכת ובשל פגיעתה, הניכרת בתחומים מרכזיים של חיי הפרט והציבור, בהם פגיעה בביטחון האישי ופגיעה חברתית, כלכלית ובטחונית.

תעשיית הסמים העולמית מגלגלת מיליארדים רבים של דולרים בשנה. במקביל, נרשמת עלייה מתמשכת במספר המשתמשים בסם, בדגש על מדינות מתפתחות ודרום מזרח אסיה.¹

בשנת 2007 דווח על בין 172 ל-250 מיליון משתמשים בסמים ברחבי תבל, שצרכו סם לפחות פעם אחת בחייהם.²

בעוד השימוש בסמים למיניהם נפוץ בכל רחבי העולם, הגידול של מיני סם מתאפיין בחלוקה גיאוגרפית. מדינות דרום אמריקה, בדגש על קולומביה, פרו ובוליביה, חולשות על מרבית גידולי הקוקה, אפגניסטן מהווה מדינת גידול עיקרית לפרג (אופיום) ומקום משמעותי לגידולי קנאביס. אפריקה, בדגש על מרוקו, מהווה מרכז לגידולי קנאביס ואירופה ודרום-מזרח אסיה מהוות מרכזים חשובים לייצור אמפטמינים.

שוק הסמים העולמי משתנה בהתאם להיצע ולביקוש ומתאפיין בשינויים, בעיקר באזורי הייצור ובמדינות המשמשות כמדינות מעבר לסמים (מדינות טרנזיט), בדרכם לשווקים. שינויים אלה הם תוצר של משתנים דוגמת אכיפה מוגברת, מדיניות וחילופי שלטון, לצד שינויים תרבותיים, חברתיים, כלכליים וכיו"ב.

¹ Perspectives - Synthetic drugs on the rise - United Nations Office Drugs and Crime, November, 2008.

² World Drug Report 2009, United Nations Office on Drugs and Crime (Unodc), p. 14.

בשנים האחרונות נעשו ניסיונות חסרי תקדים להתמודד עם אזורי הייצור והגידול החשובים. כך, למשל, בקולומביה, פתחה הממשלה במערכה כוללת נגד מגדלי הקוקאין, לרבות השמדת שטחי גידול ומתקפה צבאית על מחתרת ה-FARC³, אשר נתנה מחסה לקרטלי הסמים במדינה. במקסיקו מתנהלת מלחמת חורמה נגד ארגוני הפשע המנהלים את העברת הסמים לארה"ב. באפגניסטן, בשלב ראשון, אסרה ממשלת הטאליבן, בצו דתי, את גידולי הפרג, ובהמשך, לאחר הכיבוש האמריקאי, כולל עד היום, נעשים ניסיונות למנוע את הגידולים בדרכים שונות.

במקביל, מתאפיין העשור האחרון בפיתוח מואץ של סמים סינטטיים⁴ ושל תחליפי סם, המיוצרים ומופצים בכל רחבי כדור-הארץ.

הנחה רווחת היא, כי תחום הסמים בישראל מושפע, ישירות, מהמתרחש בשוק הסמים העולמי, כאשר כיוון ההתפתחות העולמי, ובעיקר זה האירופאי, מוצא ביטויו, בשיהוי של מספר שנים, בתרבות הצריכה הישראלית.

מטרת המאמר המובא כאן היא לבחון, כיצד השפיעו ניסיונות ההתמודדות העולמיים בנגע הסמים על תהליכי יצור הסמים, שינועם, הפצתם והשימוש בהם, לצד בחינת התפתחותם של שווקים חדשים והשפעתם על הרגלי הצריכה באזורים שונים, וכיצד משפיעים אלה על השוק הישראלי. בדרך זו יבחן המאמר גם את אמיתות ההנחה המוזכרת לעיל.

המאמר מציג את המגמות בשוק הסמים העולמי לאורך עשור שנים - 1997-2007.

תמונת המצב מתבססת על נתונים סטטיסטיים ועל מחקרים של ארגונים עולמיים - או"ם ויורופול, של משרד המשפטים האמריקאי ושל משטרות זרות בעולם.

בחינת המגמות העולמיות בתחום מובאת במאמר זה בחלוקה לסוגי סמים - קוקאין, הרואין, קנאביס ומשפחת האמפטמינים, כאשר בנוגע לכל סוג, קיימת התייחסות לאזורי יצור/גידול, לנתיבי הברחה, לסחר, להפצה, למחירים ולהיקפי השימוש, כולל בישראל.

המאמר יוכיח את אמיתות ההנחה הרווחת כמובאת לעיל: ישראל, אכן, מושפעת ישירות מהמתרחש בשוק הסמים העולמי, כאשר כיוון ההתפתחות העולמי, בעיקר זה האירופאי, מוצא ביטויו של מספר שנים, בתרבות הצריכה הישראלית.

³ FARC - Revolutionary Armed Forces of Colombia.

⁴ שלא ממקורות טבעיים, מלאכותיים, שמקורם בסינתזה.

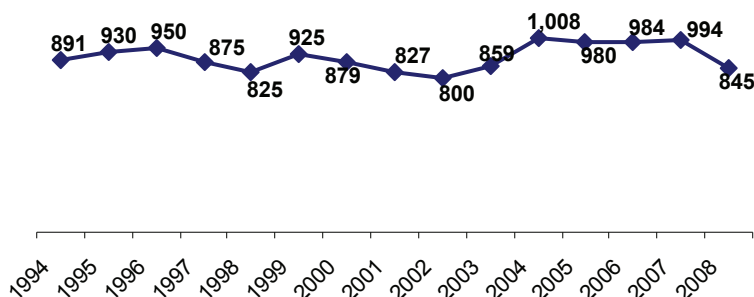
קוקאין

סם מעורר וממריץ, המופק מצמח הקוקה. למרות היותו סם יקר יחסית, עדיין, נמצא אותו בשימוש בין סמי הרחוב ובמועדונים. הסם נצרך בהסנפה, בבליעה ובמריחה על החניכיים.

גידול וייצור

דרום אמריקה היוותה, מאז ומעולם, את המקור הבלעדי לקוקאין הנצרך בכל רחבי העולם. לעניין זה, רוב הקוקאין הנצרך בעולם, מקורו בקולומביה, בפרו ובבוליביה, כאשר יש גידולים זניחים גם במדינות נוספות בדרום אמריקה. פוטנציאל יצור הקוקאין של מדינות אלו נאמד בכ-900 טונות בשנה. על פי הנתונים, בשנת 2008, ירד פוטנציאל יצור הקוקאין העולמי ב-15% בהשוואה לנתוני שנת 2007.

סה"כ פוטנציאל יצור קוקאין עולמי (בטונות) בשנים 1994-2008⁵

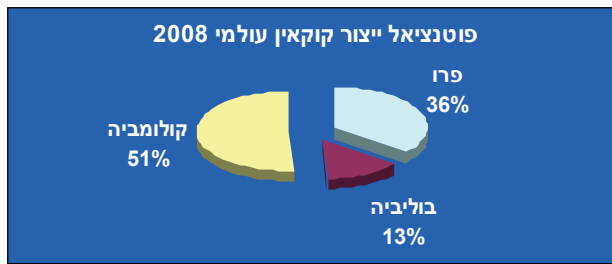
מתחילת שנות התשעים של המאה העשרים, מסתמנות תנודות משמעותיות בהיקפי הייצור של הקוקאין במדינות הייצור העיקריות - קולומביה, פרו ובוליביה, כדלקמן:

קולומביה - בתחילת שנות התשעים היתה המדינה השלישית בהיקפי הגידול ובשנת 2000 הפכה למדינת הגידול המרכזית, כך עד היום. השינוי נבע מבעיות פנימיות בקולומביה, אשר הביאו להעדר פיקוח, במקביל ללחץ שהופעל במדינות הגידול האחרות (בוליביה ופרו), נגד מגדלי הקוקה⁶. יצוין, כי מזה זמן רב שקולומביה משמשת גם כמדינת יצור ועיבוד של עלי

⁵ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 63-88 .

⁶ Assessing Changes in Global Drug Problems 1998-2007- Rand Europe , p. 11.

הקוקה והפיכתם לקוקאין, המשווק בכל רחבי העולם. על פי דוח האו"ם⁷, עד לשנת 2007 יצרה קולומביה 70% מסך כל הייצור העולמי של קוקאין ובשנת 2008, ירד הייצור ל-51%.

על פי הערכה, עד 40% של קוקאין מועבר מהחוף הדרומי בקולומביה לחופה המערבי, בעיקר בסירות מפרש. משלוחי הקוקאין המיוצרים בקולומביה מועברים דרך הנהר ובאמצעות מטוסים אזרחיים קטנים, מאזוריה הדרומיים של המדינה, למקסיקו, לארה"ב, לאיים הקריביים, לאירופה ולאפריקה. שנת 2008 היוותה שנת שיא בתפישות הקוקאין בקולומביה (תפיסת כ-224 טונות קוקאין), בעקבות מדיניות אכיפה מוגברת מצד השלטונות, בשיתוף עם ממשלת ארה"ב⁸.

פרו - עד אמצע שנות התשעים של המאה העשרים היתה פרו מדינת הגידול המרכזית לקוקאין, אך מאז, היקפי הייצור בה נמצאים במגמת ירידה. מיוחסות לכך מספר סיבות: האחת - בשל פטריה שתקפה את עלי הקוקה באזורים מסוימים, השניה - בעקבות מבצעי השמדה של הממשל בפרו והשלישית - עקב פעילות של שלטונות ארה"ב נגד מבריחים, על ידי יירוט מטוסים שהבריחו קוקאין מפרו לקולומביה⁹. בשנת 2008 השמידה ממשלת פרו, זו השנה השניה ברציפות, גידולי קוקה בעמק Huallaga. סך הכל נתפסו כ-28 טונות קוקאין ונהרסו מספר שיא של מעבדות קוקאין. על פי הערכה, כ-60,000 משפחות פראוניות, אחוז קטן יחסית מתוך אוכלוסייה של למעלה מ-29 מיליון איש, מעורבות בגידול ובעיבוד עלה הקוקה וכן בסחר בקוקאין¹⁰.

בוליביה - מאז מחצית שנות התשעים של המאה העשרים, מהווה בוליביה מדינת גידול הקוקאין השלישית בגודלה בעולם, אחרי קולומביה ופרו. לאורך שנים, מרבית גידולי הקוקה

⁷ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 63-88 .

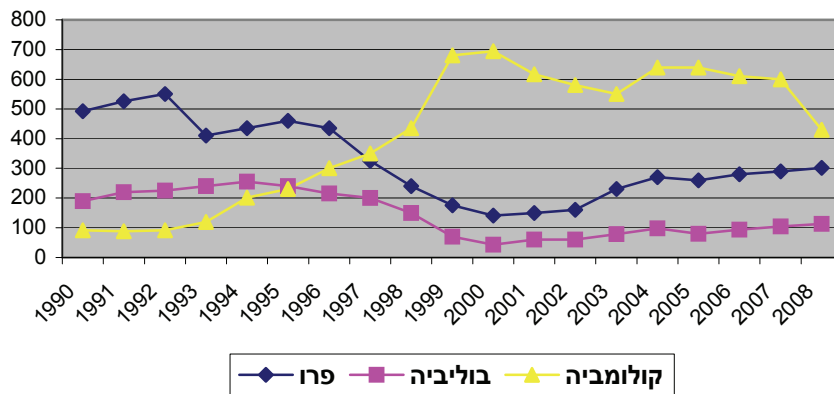
⁸ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009, Colombia.

⁹ Assessing Changes in Global Drug Problems 1998-2007- Rand Europe, p. 11.

¹⁰ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009, Peru.

היו באזור "Chapare" במדינה, אולם, בין השנים 1994-2000, מימון של דרכי פרנסה חלופיות על ידי מדינות מערביות והשמדה של יבולי הקוקה בחסות ארה"ב, הורידו באופן משמעותי את היקפי הייצור בשנים אלו. בשנת 2006, לאחר הבחירות לנשיאות בוליביה, בהן זכה Evo Morales (מוראלס), אשר נשאר גם יו"ר ועד מגדלי הקוקה, נמשך קידום המדיניות של "אפס קוקאין אבל לא אפס קוקה"¹¹, אולם בפועל, יצור הקוקאין המשיך לעלות. ואכן, לפי הערכות רשמיות של האו"ם, לאורך השנים 2003-2008 נרשמה עלייה בפוטנציאל יצור הקוקאין בבוליביה, מ-79 טונות ל-113 טונות בשנה. לטענת החוואים בבוליביה, גידולי הקוקה מיועדים למטרות רפואיות (דיכוי תיאבון, גנה מפני מחלת גבהים). יודגש, כי מרכיב מרכזי במדיניות הקוקה של מוראלס, הוא חיפוש אחר שימושים מסחריים לעלי הקוקה, לשם הסרתו מרשימת החומרים הנרקוטיים של האו"ם. זאת, במטרה להקל על מגדלי הקוקה העניים ולמנוע ביקורת המופנית כלפיו בנושא, מצד שלטונות ארה"ב.

פוטנציאל יצור קוקאין עולמי 1990-2008 בטונות בחלוקה למדינות¹²

נתיבי הברחה

נתיבי הברחה של הקוקאין עוברים ממדינות המקור (קולומביה, פרו ובוליביה), או ממדינות המעבר (טרנזיט) בדרום אמריקה (ארגנטינה, ברזיל, וונצואלה, מקסיקו, פנמה, אקוודור), לארה"ב, לאירופה (ספרד, צרפת), למזרח אסיה (יפן) ולאזור המזרח התיכון. נתיב הברחה יכול לעבור בדרך הים, האוויר והיבשה (אם מדובר בהברחה לארה"ב).

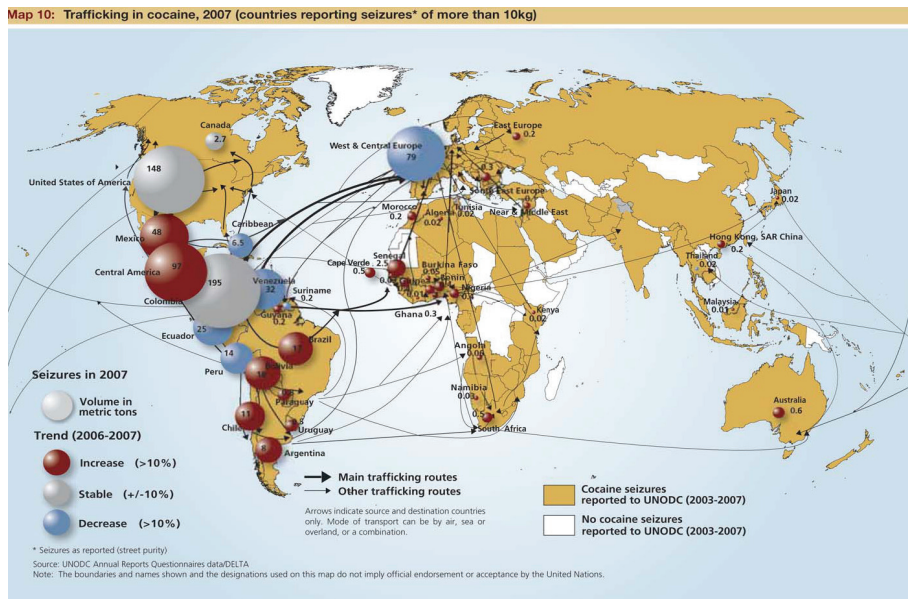
¹¹ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009, Bolivia.

¹² World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 63-88 .

מקסיקו - מדינת מעבר עיקרית של קוקאין. על פי דוח האו"ם, 70% מהקוקאין מועברים ממדינות המקור למקסיקו, ומשם, לארה"ב, לאירופה וליתר מדינות היעד. דוח מחלקת המדינה האמריקאית מצביע על כי כ-90% מכמות הקוקאין הנצרכת בארה"ב, מועברת דרך מקסיקו. כבר בשנת 2006 החל נשיא מקסיקו, להילחם בשחיתות ובסחר בסמים, והורה להסגיר לארה"ב מספר חסר תקדים של סוחרי סמים החברים בארבעה קרטלי סמים גדולים במדינה. פעילות זו, של צמצום כוחם של קרטלי הסמים במקסיקו על ידי מעצר סוחרי הסמים ומלביני ההון, בשיתוף פעולה עם שלטונות ארה"ב, נמשכה גם במהלך שנת 2008. פעילות זו, לאורך שלוש שנים, הובילה לתפיסת שיא בשנת 2007, של 48 טונות קוקאין (בהשוואה לממוצע, העומד על 23 טונות בשנה).

פנמה - מיקומה הגיאוגרפי של פנמה הופך אותה למדינת מעבר לקוקאין, המיועד לארה"ב ולאירופה. לפנמה ארבע דרכי גישה עיקריות: הכביש המהיר "פאן-אמריקן", שדה התעופה הבינלאומי, מספר שדות תעופה קטנים ובלתי מבוקרים ורצועת החוף באוקיינוס האטלנטי והשקט. פנמה, הפועלת בשיתוף פעולה עם שלטונות ארה"ב, מצליחה לשמור על רמת תפיסות קוקאין גבוהה יחסית, אשר בשנת 2008, עמדה על כ-53 טונות.

נתיבי הברחת קוקאין בעולם¹³

¹³ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 63-88 .

גם **מדינות אפריקה** משמשות כמדינות מעבר לקוקאין המיובא מדרום אמריקה, בדרכו לאירופה. לאורך העשור האחרון הפכה אפריקה לנתיב הברחה אטרקטיבי עבור סוחרי הסמים, כאשר מתוך סך כל תפיסות הקוקאין באירופה בשנת 2007, כ-22% הוברחו דרך אפריקה (לעומת 12% בשנת 2006 ו-5% בשנת 2004). נתון זה מצביע על התעוררות בנתיבי ההברחה באפריקה. על פי דוח האו"ם העולמי לשנת 2008, אחוז תפיסות הקוקאין באפריקה מתוך סך כל תפיסות הקוקאין בעולם עומד על 2%, כאשר ההערכה היא, כי נתון זה צפוי לגדול בשנים הבאות¹⁴.

ניגריה - מהווה מדינת מעבר מרכזית במערב אפריקה, של הרואין מאפגניסטן ושל קוקאין מדרום אמריקה, בדרכם לשווקים באירופה ובארה"ב. מצב כלכלי ירוד, אבטלה, שחיתות, מיקומה הגיאוגרפי המרכזי לאורך נתיבי הסחר העיקריים ונגישות לשווקי הסמים בעולם, הם הגורמים אשר סיפקו תמריץ לארגונים פליליים, להצליח בתחום הסחר בסמים במדינה.

סנגל - גם היא, כמו מדינות נוספות במערב אפריקה, משמשת כמדינת מעבר לסמים, בשל מיקומה הגיאוגרפי ובשל גבולותיה הפרוצים, המהווים תשתית נוחה לסחר בסמים¹⁵. צמצום שוק הקוקאין בארה"ב, הירידה בשוק האירופאי ועליית ערכו של היורו בהשוואה לדולר, הביאו את סוחרי הסמים בדרום אמריקה להגדיל את השימוש שהם עושים באזורים במערב אפריקה, כולל בסנגל.

לעומת זאת, **דרום אפריקה** נמצאת בעמדה טובה יותר מיתר מדינות אפריקה, בשל יכולתה להילחם בסחר בסמים, אם כי היא ניצבת בפני בעיות קשות בתחום הפשיעה האלימה. העובדה שבדרום אפריקה יש מהגרים רבים, גבולות פרוצים, תחבורה מפותחת, נתיבי אוויר ישירים עם דרום אמריקה, אסיה ואירופה, ומערכות תקשורת מודרניות מתקדמות, הביאה לכך שהיא משמשת כמדינת מעבר לסחורות מכל הסוגים, כולל סמים. מערכת המשפט העמוסה בדרום אפריקה, המתקשה להתמודד עם עבירות הרחוב, הפכה אותה למטרה נוחה עבור קבוצות פשע מאורגן מכל רחבי העולם.

גם **מרוקו** משמשת כנתיב הברחה לקוקאין. סוחרי סמים בדרום אמריקה עושים שימוש בדרכי ההברחה של הקנאביס, הקיימות במדינה, לצורך הברחת הקוקאין.

¹⁴ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2008.

¹⁵ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009 - Senegal.

שוקים בינלאומיים

ארה"ב

שוק הקוקאין בארה"ב הוא הראשון בגודלו. לפי הערכה של האמריקאים, כ-600 טונות קוקאין מוברחים לארה"ב מידי שנה, כאשר כ-90% מסך כל כמות הקוקאין הנכנסת לארה"ב, עוברת דרך מקסיקו. על פי מחקר אוסטרלי, המבוסס על מחקר שנעשה על ידי ארגון הבריאות העולמי¹⁶, שיעור האמריקאים אשר דווחו על שימוש במריחואנה או בקוקאין, הוא הגבוה ביותר, משמעותית, מבין כל המדינות שנבדקו במחקר. לשם ההמחשה, על פי ממצאי המחקר, בארה"ב, 42.4% השתמשו במריחואנה ו-16.2% נטלו קוקאין, כאשר במקום השני נמצאת ניו זילנד, עם 41.9% שימוש במריחואנה ו-4.3% שימוש בקוקאין^{17 18}.

לפי דוח מחלקת המדינה האמריקאית (2009), שיעור צריכת הקוקאין בארה"ב ירד בעשור האחרון. אף שכך, הקוקאין עדיין מהווה איום וסיכון לחברה האמריקאית. בדוח העולמי של האו"ם צוין, כי הירידה בצריכת הקוקאין בצפון אמריקה הוחלפה בביקוש הגדל והולך באירופה. שלטונות ארה"ב מעניקים סיוע למדינות המקור - קולומביה, בוליביה ופרו - על מנת שאלו תוכלנה לפתח אסטרטגיות לצמצום הייצור, העיבוד והסחר הבינלאומי בקוקאין, וליישמן.

אירופה

שוק הקוקאין באירופה הוא השני בגודלו, אחרי ארה"ב, אולם היחיד בכל העולם, בו נמשכת מגמת עלייה מתמידה. הקוקאין מועבר מדרום אמריקה, דרך הקריביים, לספרד, לצרפת ולהולנד, כאשר רוב ההעברות מתבצעות דרך האוויר. התחזקות היורו וביקוש גובר לקוקאין במדינות דוגמת ספרד ואיטליה, הפכו את אירופה לסביבה עסקית נוחה ביותר עבור קרטלי הסמים של דרום אמריקה.

היקף צרכני הקוקאין באירופה גדל במהלך השנים בצורה משמעותית¹⁹. כך, על פי דוח האו"ם, בשנת 2005, כ-3.3 מיליון מתושבי אירופה צרכו את סם הקוקאין והיוו כרבע מכלל המשתמשים בסם זה ברחבי העולם. צריכת הקוקאין עלתה ברוב מדינות מערב אירופה, בדגש על **ספרד ואנגליה**. אך גם באיטליה, בה השימוש בסם עלה מ-1.1% בשנת 2004 ל-

¹⁶ המחקר נעשה ב-17 מדינות, כולל ישראל, וכלל כ-85,000 נשאלים.

¹⁷ בישראל חזקים במריחואנה אבל חלשים יותר בקוקאין - "הארץ", 3.7.2008.

¹⁸ Science Daily News, United States Has Highest Level Of Illegal Cocaine and Cannabis Use, July 1, 2008.

¹⁹ European Union, Cocaine Situation Report - 2007.

2.1% בשנת 2005 ובצרפת, בה חלה בחמש השנים האחרונות עלייה, מ-0.2% ל-0.6%. ועדיין, למרות הנתונים, מספר צרכני הקוקאין באירופה נמוך באופן משמעותי ממספרם בצפון אמריקה.

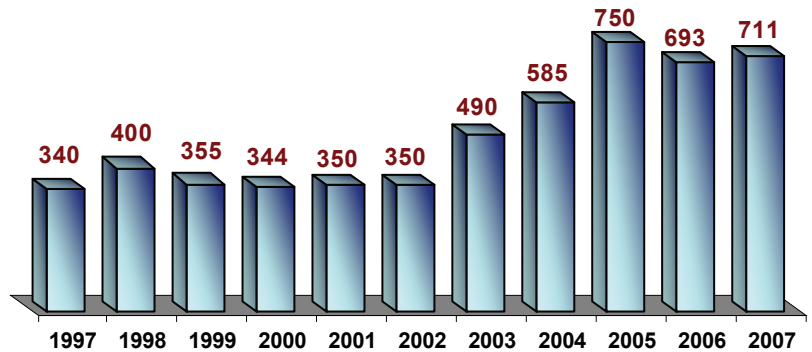
בין השנים 1995-2005 גדל היקף תפיסות הקוקאין באירופה ב-17% כל שנה, בממוצע. בשנת 2005 היוו תפיסות הקוקאין בספרד, אליה נכנס הקוקאין בשלוש השנים האחרונות בעיקר דרך הערים מדריד וברצלונה, כ-45% מסך כל תפיסות הקוקאין באירופה.

על פי דוח האו"ם (2009), לאנגליה השוק הגדול ביותר לממכר קוקאין באירופה, עם למעלה ממיליון משתמשים. הקוקאין מגיע לאנגליה מהאיים הקריביים, או מחופה המערבי של אפריקה. עם זאת, הדוח מציין, כי איכות הסם הידרדרה באופן משמעותי, בשל מהילתו עם חומרים נוספים (בחלק מהתפיסות נמצאו 5% קוקאין נקי בלבד). בנוסף, כפי שיובא בהמשך, מחירו של הקוקאין באנגליה עלה בשנים האחרונות באופן ניכר, בעקבות פעילות אכיפה מוגברת מצד השלטונות, ומחירו של 1 ק"ג קוקאין עומד על 45,000 ליש"ט.

היקפי תפיסות

במהלך העשור האחרון חלה עלייה ניכרת בסך כל תפיסות הקוקאין בעולם. כך, אם בשנת 2000 נתפסו בעולם 344 טונות קוקאין, עמד היקף תפיסות הקוקאין בעולם בשנת 2007 על 711 טונות - למעלה מפי שניים. את העלייה הגדולה בתפיסות הקוקאין ניתן להסביר גם באכיפה המוגברת מצד השלטונות, ששמו להם את המלחמה בסחר בסמים למטרה, במיוחד באזורים בהם הסם מיוצר. חלקן של דרום אמריקה, מרכז אמריקה והקריביים מתוך סך תפיסות הקוקאין בעולם עלה מ-32% בשנת 1989, ל-60% בשנת 2007, עובדה המצביעה על שיפור יכולת האכיפה, בסיוע ארה"ב, באזורים אלה.

סך תפיסות קוקאין בעולם (בטונות) בשנים 1997-2007²⁰

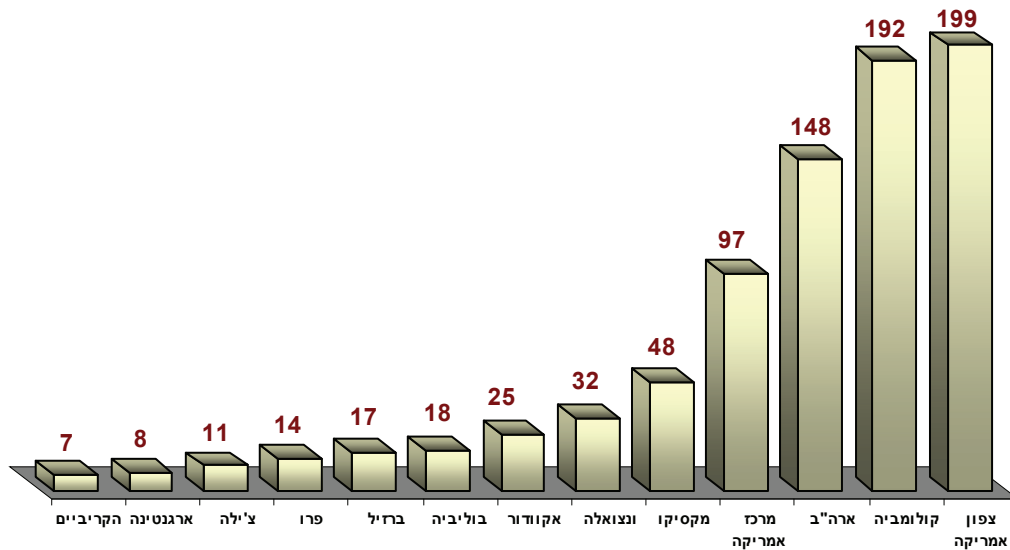
²⁰ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 70

אחוז תפיסות הקוקאין מתוך סך הייצור העולמי של קוקאין הוא גבוה ביחס ליתר סוגי הסמים ונמצא במגמת עלייה לאורך העשור האחרון. כך, למשל, בשנת 2007 היווה אחוז תפיסות הקוקאין כ-42% מכלל הייצור העולמי של קוקאין, לעומת, 23% בשנת 1998.

על פי נתוני שנת 2007, 88% מסך תפיסות הקוקאין היו באמריקה, אחריה אירופה, עם 11% ויתר יבשות העולם - 1%.

בדרום אמריקה, בה נמצאות מדינות המקור לקוקאין, נתפסו כ-323 טונות קוקאין (מרביתם על ידי קולומביה), המהווים כ-45% מתוך סך תפיסות הקוקאין בעולם.

סך תפיסות קוקאין (בטונות) בשנת 2007 ביבשת אמריקה²¹

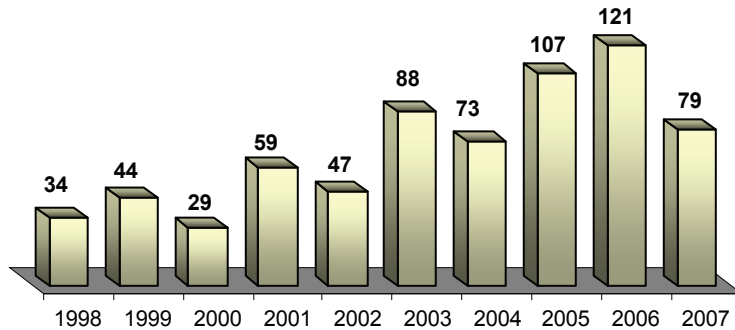

במהלך העשור האחרון חלה עלייה חדה בתפיסות הקוקאין באירופה, כאשר בשנת 2007, כמצוין לעיל, 11% מסך כל תפיסות הקוקאין בעולם, נתפסו ביבשת זו, מרביתם, על ידי מדינות מערב אירופה ומרכז. לאורך כל השנים, מרבית הקוקאין נתפסו בספרד, כאשר משנת 2003, עומד ממוצע התפיסות השנתי במדינה זו על כ-40 טונות קוקאין. שניה בהיקף התפיסות היא הולנד ואחריה, פורטוגל. שנת 2006 היוותה שנת שיא בתפיסות הקוקאין באירופה - 121 טונות, מהם 47 טונות בספרד וכ-30 טונות בפורטוגל. בשנת 2007 חלה

²¹ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 70.

ירידה בהיקף תפיסות הקוקאין באירופה (79 טונות), ככל הנראה, בשל ירידה משמעותית בתפיסות הקוקאין בפורטוגל או בשל העלייה בתפיסות קוקאין לייצוא, בארצות המוצא.

סך תפיסות קוקאין (בטונות) באירופה בשנים 1998-2007²²

מחירים

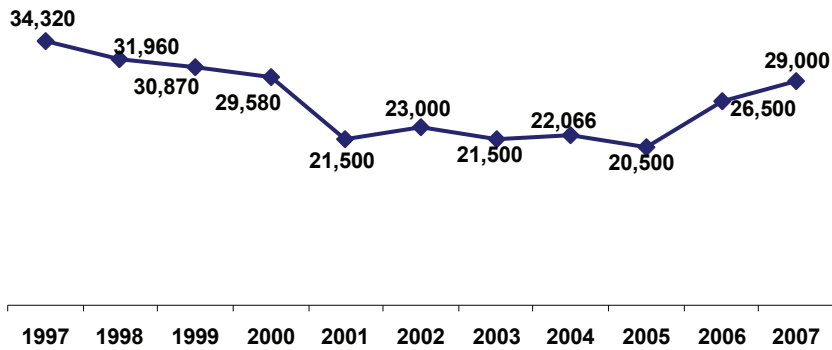
מחירי הקוקאין, בדומה לסוגי סמים אחרים, מושפעים ממגוון משתנים, שהעיקריים שבהם הם היצע, ביקוש ואכיפה (כמות תפיסות ומעצרים).

מחיר הקוקאין זול יותר במדינות המקור וככל שהמדינות בהן מופץ הסם רחוקות יותר גיאוגרפית ממדינות הייצור, כך מחירו מתייקר, בהתאם. זו, למעשה, הסיבה לכך שמחירי הקוקאין בקולומביה, בבוליביה ובפרו הם הזולים ביותר, אפילו בהשוואה למדינות מעבר כמו אפריקה ומקסיקו, על אחת כמה וכמה בהשוואה למדינות צרכניות הסם. גם במדינות בהן מופץ הקוקאין, המחירים זולים יותר בערים הגדולות, שם יש מרכזי הפצה, מאשר בפרברים ובאזורים הכפריים, בהם המחירים יקרים יותר.

במהלך העשור האחרון חלה ירידה במחירי הקוקאין בארה"ב. לשם המחשה, בשנת 1997 נמכר 1 ק"ג קוקאין בארה"ב בכ-34,000 דולרים, ועד לשנת 2005, הגיע מחירו לכ-20,000 דולרים. בשנת 2007, עמד מחירו על כ-31,000 דולרים.

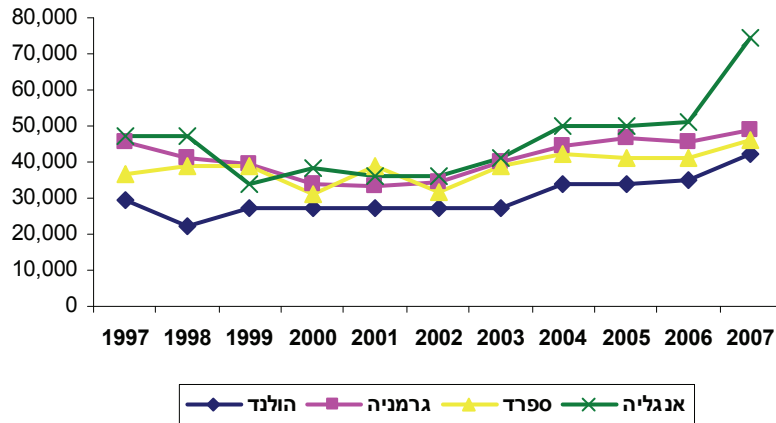
²² World Drug Report 2009 - Unodc, p. 72.

מחירי סיטונאות של 1 ק"ג קוקאין בארה"ב בשנים 1997-2007²³

בשונה מארה"ב, באירופה, נרשמה עלייה במחירי הקוקאין במהלך העשור האחרון. בהולנד, למשל, מחיר 1 ק"ג קוקאין בשנת 1997 עמד על כ-29,700 דולרים, לעומת 42,400 דולרים בשנת 2007. באנגליה ואירלנד מחירי הקוקאין הם הגבוהים ביותר באירופה, ובהן גם נרשמה העלייה הגדולה ביותר במהלך העשור האחרון. כהמחשה, מחיר 1 קילוגרם קוקאין באנגליה בשנת 1997 עמד על 47,500 דולרים, לעומת 74,450 דולרים בשנת 2007.

מחירי סיטונאות של 1 ק"ג קוקאין באירופה (בדולרים) בשנים 1997-2007²⁴

²³ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 78.

²⁴ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 220.

השינוי במחירי הקוקאין בעשור האחרון נבע, למעשה, משינוי המטבע באיחוד האירופי ליורו ומהתחזקות היורו לעומת הדולר. באפריל 2007, בוועידת הסמים שהתקיימה בספרד, התייחסה לנושא גם ראש ה-DEA דאז, גב' קארן טנדי, בציינה, כי היורו החליף את הדולר בחצי הכדור המערבי, כמטבע המועדף על סוחרי הסמים. טנדי הוסיפה, כי השימוש בקוקאין בארה"ב ירד באופן משמעותי, בשעה שבאירופה, הוא עלה. נראה, כי ירידת ערך הדולר בארה"ב היוותה תמריץ כספי עבור סוחרי הסמים, למכור בשווקים אחרים (בין השאר, באירופה), בהם המחירים הסיטונאיים גבוהים יותר²⁵.

לדברי נשיא ה-INCB - הוועדה הבינלאומית לפיקוח על הסמים²⁶, מחירי הקוקאין ימשיכו לרדת, אלא אם האספקה תופחת ומדינות העולם תמשכנה לתפוס משלוחי סמים וליירטם.

מחירי קוקאין בעולם לשנת 2007²⁷ (מחיר ממוצע בדולרים)

מדינה	1 ק"ג	1 גרם	הערות
קולומביה	2,100	-	מדינות המקור
בוליביה	2,250	3.5	
פרו	900	4.5	
וונצואלה	4,190	9.3	מדינות מעבר
אקוודור	2,000	-	
פנמה	2,500	2	
מקסיקו	12,500	-	
ארה"ב	29,000	98	אירופה
קנדה	34,000	97	
ספרד	46,000	83	
אנגליה	74,000	91	
פורטוגל	34,000	55	

²⁵ The Drug Czar's High Math - Ryan Grim, August/September 2009.

²⁶ February 19, 2009, Cocaine Price 'Set to fall more' - BBC News.

²⁷ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 63-88 .

אירופה [המשך]	59	43,000	הולנד
	96	62,000	צרפת
	86	49,000	גרמניה
אפריקה	33	19,600	ניגריה
	22	20,000	גאנה
מזרח אסיה	213	89,000	יפן
	87	45,000	תאילנד
	94	34,000	הונג קונג
	79	62,000	מצרים
המזרח התיכון	91	70,000	ירדן
	45	30,000	לבנון
	50	40,000	סוריה
	90	70,000	ישראל

קוקאין בישראל

הקוקאין החל לחדור לשוק הסמים הישראלי בתחילת שנות השמונים של המאה העשרים, כאשר בשנת 1985 נרשמה תפיסת הקוקאין הראשונה בארץ. מאז, השימוש בו הלך והתפשט. עד שנת 1995 אופיין שוק הקוקאין בישראל ברמה נמוכה של תפיסות. בתחילת שנות התשעים כבר נתפסו קילוגרמים בודדים של קוקאין ואילו החל משנת 1996, מאותרת עלייה חדה בהיקף התפיסות.

בשנים האחרונות, זמינותו של הקוקאין בישראל גדולה והשתלבותו בין סמי הרחוב היא מבוססת, ואף גוברת.

הקוקאין מיובא לישראל ממדינות המקור (קולומביה, בוליביה ופרו), דרך אירופה וירדן, וככל הנראה, גם דרך אפריקה. ההברחות מבוצעות על פי המאפיינים המוכרים, היינו - באמצעות מעטפות וחבילות דואר, באמצעות בלדרים הנושאים את הסם על גופם ובתוך גופם ובאמצעות מכולות ומשלוחי סחורה. דרכי הסלקת הסם הן מגוונות וכוללות, בין היתר, ספיגת הקוקאין בבגדים או קוקאין נוזלי, המוסלק באופנים שונים, דוגמת בקבוקי יין.

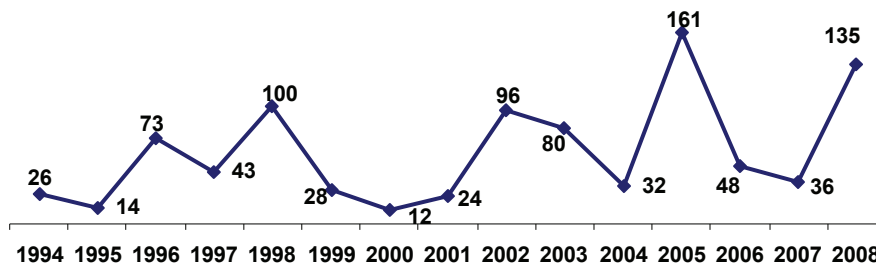
רמת תפיסות הקוקאין בישראל נמוכה יחסית ומאופיינת בעליות וברידות, כאשר שנת 2005 היתה בולטת במיוחד מהיבט זה, עם תפיסת שיא של קוקאין (בעיקר עקב תפיסת 120 ק"ג במכולה שהגיעה לנמל חיפה).

מחירי הקוקאין בישראל לאורך העשור האחרון השתנו בהתאם להיצע בשוק. במהלך השנים 2008-2009, לאור פעילות אכיפה מוגברת מצד משטרת ישראל, נוצר מחסור בקוקאין, אשר הביא לעלייה במחירי הקוקאין בארץ.

מהיבט **היקף משתמשי הקוקאין** בישראל, לפי נתוני המחקר האוסטרלי המבוסס על מחקר עולמי של ארגון הבריאות העולמי (לעיל), אחוז אחד מהישראלים נטלו קוקאין. נתון זה מציב את ישראל, מבין 17 המדינות הנכללות במחקר, במקום ה-11 בקרב משתמשי הקוקאין.

מתוך נתוני הרשות למלחמה בסמים²⁸ עולה, כי שיעור המשתמשים בקוקאין בקרב מבוגרים (אוכלוסיה של 2,279,200 איש) עומד על 0.6%, שהם כ-13,675 איש.

סך תפיסות קוקאין בישראל 1994-2008 (בקילוגרמים)

²⁸ השימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב תושבי מדינת ישראל, 2005, מחקר אפידמיולוגי 6, הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, עמ' 44.

הרואין

סם מדכא וממכר, המופק מהאופיום²⁹, ומקורו בשרף צמח הפרג. הסם נמצא בשימושם של נרקומנים ומכורים לסמים, להם יש תרומה נכבדת לתחום עבירות הרכוש, המבוצעות לצורך מימון השימוש בסם, בלעדיו, הם לא מסוגלים לתפקד. הסם נצרך בהרצה, בהזרקה ובהסנפה.

גידול וייצור

יצור ההרואין מתרחש בשלושה אזורים עיקריים בעולם: בדרום מערב אסיה (אפגניסטן), בדרום מזרח אסיה (מיאנמר) ובאמריקה הלטינית (קולומביה ומקסיקו)³⁰.

על פי דוח האו"ם, בעשור האחרון ירד יצור ההרואין במיאנמר, בעוד שבאפגניסטן, חלה עלייה. הירידה בייצור ההרואין במיאנמר היא תוצאה של מספר שנים בהן תנאי הגידול היו קשים, לצד מדיניות הממשלה החדשה, ששמה לה למטרה, להשמיד את מתחמי הגידול. בארבע השנים האחרונות חלה ירידה של כ-70% בייצור ההרואין ב"משולש הזהב" מיאנמר-תאילנד-לאוס. בקולומביה הגיע יצור ההרואין בשנת 1998 לשיא של 100 טונות אופיום ומאז, נמצא במגמת ירידה ואף הגיע לכ-28 טונות בשנת 2005. לשם השוואה, במקסיקו, באותה שנה (2005), היה יצור שנתי של כ-69 טונות אופיום.

אפגניסטן משמשת, מאז שנות התשעים של המאה העשרים, כמדינת גידול וייצור מרכזית לאופיום ולקנאביס. לשם ההמחשה, אם בשנת 2000 יצרה אפגניסטן מעל 70% מתצרוכת האופיום העולמית, בתום עשור של עלייה בייצור, בשנת 2008, יצרה אפגניסטן 93% מסך כל תצרוכת האופיום העולמית. מאפגניסטן הסמים מוברחים לכל רחבי העולם, בדגש על שווקים במערב אסיה ובאירופה³¹.

מאז השתלטות ארגון הטאליבן על רוב שטחה של אפגניסטן בשנת 1996, ניכרת מעורבות הארגון בגידול, בייצור ובהברחה של סמים משטח המדינה. קיימות הערכות, לפיהן עשו הטאליבן וארגון אלקאעדה שימוש ברווחי הסמים, למימון פעילות טרור. כך למשל, על פי

²⁹ האופיום מופק משרף צמח הפרג ומהווה חומר הגלם ממנו מופק המורפין וההרואין.

³⁰ www.interpol.int - Heroin.

³¹ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 33-62.

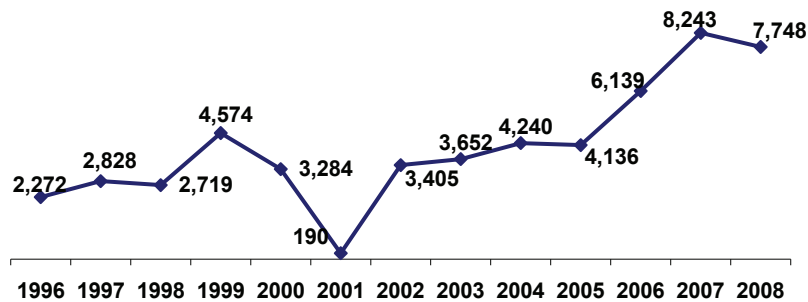
הערכת האו"ם בשנת 2007, הרוויחו מורדי הטאליבן כמאה (100) מיליון דולרים מדמי חסות אשר גבו מחקלאים ומבלדרים שפעלו באזורים הנמצאים בשליטתם.³²

בהקשר זה מציין דוח האו"ם, כי אנשי הטאליבן הטילו מס של עשרה אחוזים (10%) על חקלאים אשר עיבדו קרקעות באזורים הנשלטים על ידם, וכן על בלדרים ועל סוחרים סמים, תמורת הגנה, הסתרת מעבדות הסם ואבטחת שיירות בלדרי הסמים.

בשנת 2000 הוציא הטאליבן, בניסיון לזכות בהכרה בינלאומית ובתמיכה כספית, צו הלכה דתי, האוסר על גידול אופיום.³³ האיסור הביא לכך שבשנת 2001, הצטמצמו גידולי האופיום ב-95% לעומת נתוני שנת 2000 (ראה גרף פוטנציאל יצור אופיום עולמי, להלן).

הצלחה זו לא ארכה זמן רב, שכן עם פלישת ארה"ב לאפגניסטן אחרי אירועי 11 בספטמבר 2001, נרשמה באפגניסטן עלייה חדה בייצור האופיום ואף הגיעה לשיא בשנים 2006-7. בשנת 2008 ירד היקף גידולי הפרג באפגניסטן ב-19% לעומת נתוני השיא של שנת 2007, בשל תנאי מזג אוויר קשים אשר פקדו את המדינה. למרות הירידה המוזכרת, נותרה אפגניסטן מדינת הפקת האופיום הגדולה בעולם. רוב הגידולים מתרכזים בחמישה מחוזות בדרום המדינה, בסמוך לגבול עם פקיסטן ועם איראן.

פוטנציאל הפקת אופיום עולמי (בטונות) בשנים 1996-2008³⁴

גידול צמחי הפרג לשם הפקת אופיום באפגניסטן, שהוא ענף הגידול הרווחי ביותר במדינה ומקור מימון עיקרי עבור הטאליבן, ירד בצורה ניכרת בשנת 2009.

³² ויניאר, אולגה, "הטאליבן הרוויחו 100 מיליון דולרים מפרגים להפקת הרואין בשנת 2007", כלכליסט, 25.6.08.

³³ www.interpol.int - Heroin.

³⁴ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 34 .

נראה, כי אחד הגורמים לירידה הוא שינוי גישת ההתמודדות עם בעיית האופיום בימי ממשלו הנוכחי של הנשיא האמריקאי אובמה, ביחס לאופן ההתמודדות שהיה נהוג בימי ממשל בוש לפניו. בעוד השיטה הקודמת שאפה לחיסול גידולי הפרג, היתה מאוד לא פופולארית והובילה חקלאים רבים באפגניסטן, ישירות, לזרועות הטאליבן, הגישה החדשה שואפת להפנות תקציבים לשכנוע חקלאים לאמץ גידולים אחרים. במסגרת מדיניות זו, ממשל אובמה החל לחלק לחקלאים זרעים בחינם (בעלות של כ-300 מיליון דולרים), במטרה להניא אותם מגידול האופיום.

למרות האמור, מקורות באו"ם מעריכים, כי הירידה היא, בעיקרה, תוצר של הידרדרות שוק הסם עקב כמויות שיא בשווקים, אשר הורידו את מחירי הסם לשפל חסר תקדים.

תגובת הטאליבן, שכאמור, הסם מהווה אחד ממקורות המימון לפעילותו, לא אחרה לבוא. החקלאים אוימו לבל יעזבו את גידול הסם ומרכז חלוקה אמריקאי של זרעים אף הופצץ על ידי הארגון. בתגובה, החלו האמריקאים לתקוף, ישירות, את ברוני הסמים המקומיים המקושרים לטאליבן ופרסמו רשימה של 50 מהם, שהצבא מנסה לתפוס.

השיקול של החקלאים האפגנים הוא, בעיקרו, כלכלי. על פי נתוני האו"ם, חקלאי אשר מגדל אופיום מרוויח 6,200 דולרים בשנה, לעומת 3,400 דולרים שמרוויח חקלאי המגדל גידול אחר³⁵ ³⁶. אולם, לטענת דוח האו"ם, אין צורך לשכנע את החקלאים לעזוב את גידול הסם בעזרת שוחד, שכן כוחות השוק מוציאים רבים מהם אל מחוץ למעגל הייצור.

אמנם זו השנה השנייה ברציפות שאזורי גידול הסם באפגניסטן מצטמצמים (ירידה של 22%), אולם למרות צמצום אזורי הגידול, כמות הסם המיוצר במדינה ירדה בצורה פחות דראסטית. זאת, ככל הנראה, עקב עלייה בכמות הסם אותו ניתן להפיק מכל יחידת שטח גידול.

האו"ם מעריך את הצריכה העולמית של סם ההרואין ב-5,000 טונות, אך טוען, כי הטאליבן מאחסן במדינה כמות כפולה מזו של סם. יתרה מכך, לעניין זה, יצוין, כי יכולת האחסון של הסם עומדת על עשר (10) שנים לכל הפחות.

סממן חיובי מסוים ניתן לראות בדיווח של ה-Newsweek, לפיו, בשנת 2009 הושלש קציר החיטה באפגניסטן ביחס לשנת 2008 (4.5 מיליון טונות בשנת 2009), בכמות שלא נראתה

³⁵ Partlow, Joshua, "Opium Cultivation in Afghanistan Down Sharply, Report Says", Washington post, 2.9.2009.

³⁶ Dreazen, Yochi j., "U.S. Seeds New Crops to Supplant Afghan Poppies", Wall Street Journal, 14.8.2009.

מזה כחמישים שנה³⁷. מקור האופטימיות בהנחה, כי ככל שנרשמת עלייה משמעותית בגידולי החיטה, כך נרשמת ירידה בגידולי ההרואין.

נתיבי הברחה

נתיבי הברחה העיקריים של האופיום הם כדלקמן:

מאפגניסטן - למדינותיה השכנות, למזרח התיכון, לאפריקה ולאירופה.

ממיאנמר/לאוס - לשכנותיה, מדינות דרום מזרח אסיה (בעיקר סין) ולאזור אוקיאניה (בעיקר אוסטרליה).

מאמריקה הלטינית (מקסיקו, קולומביה, גואטמלה ופרו) - לצפון אמריקה (בעיקר ארה"ב).

מדינות המשמשות כנתיב הברחה להרואין המיובא מאפגניסטן, הן **תורכיה, פקיסטן ואיראן**. לאורך העשור האחרון ממשיכה **תורכיה** לשמש נתיב המעבר העיקרי של האופיום מדרום מערב אסיה לאירופה, לצד היותה מדינת סחר, בה פועלים סוחרי סמים גדולים.

אפגניסטן היא המקור של כל האופיום המגיע לתורכיה. מורפין והרואין מוברחים מאפגניסטן, לעתים דרך פקיסטן ואיראן ומשם, לתורכיה. הברחות הסמים מתורכיה לאירופה מתבצעות באמצעות כלי רכב, בעיקר משאיות, במה שמכונה 'ציר הבלקן' (פירוט בהמשך המאמר).

על פי דוח מחלקת המדינה האמריקאית, ממוצע תפיסות הרואין בתורכיה בשלוש השנים האחרונות נמצא במגמת עלייה ועומד על כעשרה (10) טונות הרואין בשנה³⁸.

פקיסטן, מלבד היותה מדינת מעבר לאופיום המוברח מאפגניסטן לרחבי העולם, משמשת גם כמדינת גידול של פרג להפקת אופיום. עם זאת, לאור ההיצע העצום של גידולי הפרג באפגניסטן, נותרה פקיסטן, בעיקר, מדינת מעבר משמעותית של הרואין, מורפין, אופיום וחשיש, המוברח דרך הים והיבשה, לאיראן, לחצי האי ערב, למזרח אסיה ולאפריקה.

איראן משמשת תוואי מעבר מרכזי לאופיום המוברח מאפגניסטן, דרך פקיסטן, למפרץ הפרסי, לתורכיה, לרוסיה ולאירופה. כ-60% מהאופיום המוברח מאפגניסטן עובר דרך איראן, עבור צרכנים באיראן עצמה, וכן עבור צרכנים ברוסיה ובאירופה. על פי דוח מחלקת המדינה האמריקאית, לפחות שלושה מיליון בני אדם באיראן משתמשים באופיום ואולי אף יותר, כאשר 60% מדווחים כי הם מכורים ו-40% מדווחים כי הם משתמשים מזדמנים.

³⁷ Wu, J., "Money Sculpture", Newsweek, November 23, 2009.

³⁸ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009 - Turkey.

נתונים על רמות שיא של אופיום באפגניסטן השכנה, לצד תפיסות סמים גדולות של שלטונות איראן, מצביעים על כך שלאיראן בעיה קשה בתחום השימוש בסמים, בעיקר בקרב בני נוער³⁹.

שווקים בינלאומיים

הברחות ההרואין עוברות דרך ציר הבלקן (דרום מזרח אירופה) ועל דרך המשי (מרכז אסיה).

ציר הבלקן מחולק לשלושה תתי-מסלולים, באמצעותם הסם מגיע לשווקים הבינלאומיים, כדלקמן:

- הדרומי - עובר דרך תורכיה, יוון, אלבניה ואיטליה.
- המרכזי - עובר דרך תורכיה, בולגריה, יוגוסלביה, סרביה, בוסניה, קרואטיה וסלובניה ומשם, דרך איטליה ואוסטריה.
- הצפוני - עובר דרך תורכיה, בולגריה, רומניה, אוסטריה, הונגריה, צ'כיה, פולין או גרמניה.

כמויות גדולות של הרואין מיועדות לאירופה, אשר נותרה **השוק העיקרי של ההרואין** וצורכת כשליש מסך כל צריכת האופיום בעולם. כמויות גדולות של הרואין מיועדות להולנד ולאנגליה. מרבית כמויות ההרואין המיוצרות במקסיקו מיועדות לשווקים בחצי המערבי של ארה"ב, כאשר 96% מההרואין הנצרך בארה"ב, מקורו במקסיקו ובקולומביה⁴⁰.

היקפי תפיסות⁴¹

בשנת 2007 גדלו תפיסות האופיום בעולם ב-33% ותפיסות ההרואין בכ-14%, בהשוואה לנתוני שנת 2006. חלק מהתפיסות הגדולות של ההרואין דווחו על ידי מדינות, הנמצאות בנתיבי ההברחה מאפגניסטן לאירופה.

תפיסות ההרואין הגדולות בשנת 2007 דווחו על ידי איראן, אשר תפסה כ-16 טונות הרואין (כ-25% מסך תפיסות ההרואין בעולם). אחריה תורכיה, עם 13 טונות הרואין ואפגניסטן, עם תפיסות של 5 טונות הרואין.

³⁹ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009 - Iran.

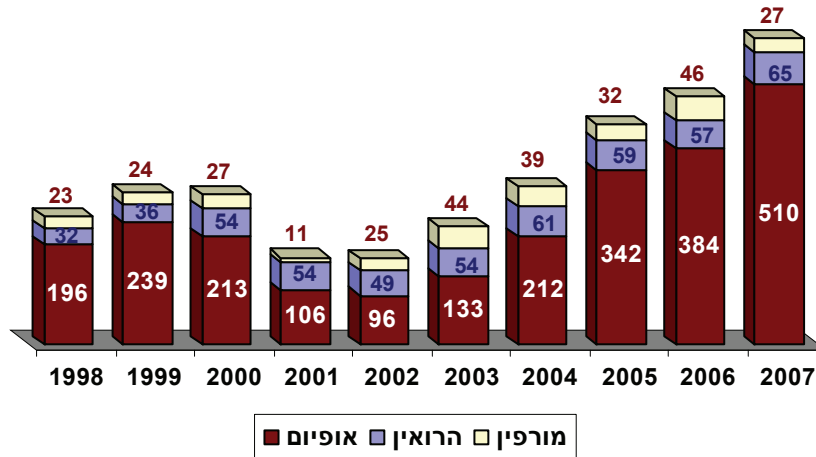
⁴⁰ www.interpol.int, Major Transportation Routes - Heroin.

⁴¹ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 33-62 .

מרבית תפיסות האופיום מתרחשות בדרום מערב אסיה, שם, למעשה, נתפסים כ-70% מסך כל תפיסות האופיום בעולם. היקף תפיסות זה מצביע, גם הוא, על הדומיננטיות של אפגניסטן כיצרנית האופיום הגדולה בעולם.

תפיסות האופיום באירופה מהוות כ-19% מסך תפיסות האופיום בעולם, כאשר מרבית התפיסות מתרחשות בדרום מזרח אירופה, במיוחד על ידי תורכיה. במזרח אסיה ובדרום מזרח נתפסו כ-5% מסך כל תפיסות האופיום בעולם ובאפריקה, כ-0.2%.

סך תפיסות אופייאטים בעולם (בטונות) בשנים 1998-2007⁴²

לאורך העשור הראשון של המאה ה-21 היקף תפיסות ההרואין בעולם הכפיל את עצמו, מ-32 טונות בשנת 1998, ל-65 טונות בשנת 2007. גם בהיקף תפיסות האופיום נרשמה בעשור זה עלייה, של כ-35%. בתחום תפיסות המורפין, בחינת הנתונים מעידה על יציבות.

מחירים

השינויים שחלו בהיקפי גידול צמחי הפרג באפגניסטן בעשור האחרון, כמו גם שינויים בביקוש העולמי, הביאו גם לשינויים במחירי האופיום. כך, אם בשנת 1998 עמד מחיר 1 ק"ג אופיום באפגניסטן על כ-60 דולרים, בשנת 2007 הכפיל את עלותו ומחירו עמד על 120 דולרים.

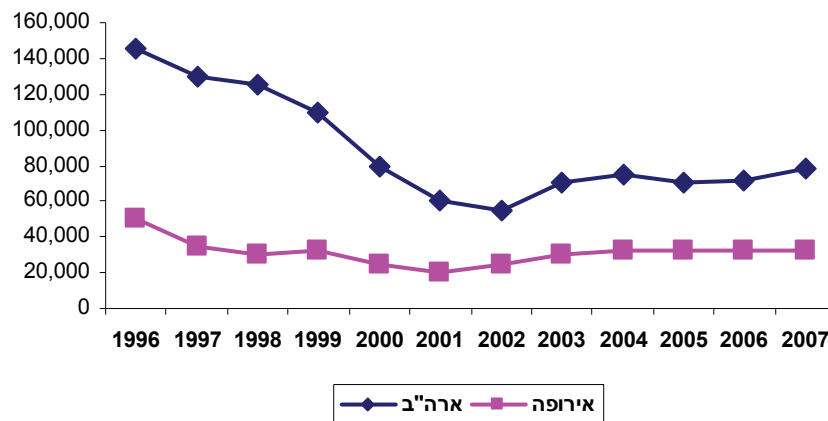
⁴² World Drug Report 2009 - Unodc, p. 41.

במהלך תקופה זו ידע מחיר האופיום עליות ומורדות, בהתאם להיקפי הייצור והביקוש בשוק. כך, למשל, איסור הטאליבן לגדל פרג בצו דתי והירידה בהיקפי הייצור שאותרו עקב כך (2001) הביאו לכך שהאפגאנים נאלצו להשתמש במצבורי האופיום שאחסנו לאורך השנים. אולם, עם התרוקנות המלאי, נוצר מחסור באופיום ומחירו החל לעלות, עד כדי 600 דולרים ל-1 ק"ג (בשנים 2002-3)⁴³. יצוין, כי העלייה החדה המוזכרת עשויה להעיד, במחשבה שניה, גם על שיקול כלכלי מצד הטאליבן.

במהלך השנים, למרות השינויים במחירי הסיטונאות של האופיום, לא חלו תהפוכות של ממש במחיריו הקמעונאיים, שכן ממילא, מחיר 1 ק"ג אופיום מהיצרנים היווה 1% ממחירו הסופי בשווקים הבינלאומיים.

מחירי ההרואין **בארה"ב** לאורך העשור היו במגמת ירידה והגיעו לשפל בשנת 2002, בה עמדו על 55,000 דולרים ל-1 ק"ג הרואין. משנת 2003 ואילך, נרשמת יציבות במחיר, העומד על ממוצע של כ-70,000 דולרים ל-1 ק"ג (2007). **באירופה**, לעומת זאת, לאורך העשור נרשמה יציבות במחירי ההרואין, עם ממוצע של כ-35,000 דולרים ל-1 ק"ג הרואין, פרט לשנים 2002-2004, בהן אותרה ירידה במחירים, ככל הנראה, עקב הירידה בייצור באפגניסטן בשנת 2001. פערים אלה במחירי הסמים נובעים מהעובדה, שכלל שהמדינה רחוקה יותר גיאוגרפית מאזור הייצור, כך גם עולה מחיר הסם, בהתאם.

מחירי סיטונאות של 1 ק"ג הרואין בארה"ב ובאירופה בשנים 1996-2007⁴⁴

⁴³ Assessing Changes in Global Drug Problems 1998-2007- By Rand Europe, p. 21.

⁴⁴ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 45

מחירי הרואין בעולם לשנת 2007⁴⁵ (מחיר ממוצע בדולרים)

מדינה	1 ק"ג	1 גרם	הערות
אפגניסטן	2,300	2.4	מדינות המקור
פקיסטן	2,500	2.7	
איראן	3,400	13	מדינות מעבר
תורכיה	8,600	20	
מקסיקו	35,000	-	
קולומביה	10,000	20	
ארה"ב	78,000	131	
קנדה	100,000	335	
ארגנטינה	110,000	-	דרום אמריקה
אקוודור	14,000	-	
פנמה	10,000	-	
וונצואלה	9,300	12	
ספרד	48,000	86	אירופה
אנגליה	28,000	100	
פורטוגל	31,000	52	
הולנד	17,000	33	
צרפת	28,000	55	
גרמניה	26,000	48	
אוסטריה	55,000	100	
איטליה	32,000	66	
ניגריה	21,000	27	אפריקה
גאנה	19,000	22	

⁴⁵ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 217-219.

מזרח אסיה	255	42,000	יפן
	105	13,000	תאילנד
	133	18,000	סינגפור
	12	14,500	מצרים
המזרח התיכון	35	19,500	ירדן
	10	3,000	לבנון
	16	15,000	סוריה
	45	25,000	ישראל

היקפי השימוש בהרואין⁴⁶

על פי הערכת האו"ם, עמד בשנת 2007 מספרם הכולל של המשתמשים בהרואין בעולם, על בין 15 ל-21 מיליון בני אדם. הנתונים מצביעים, על כי יותר ממחצית מהמשתמשים חיים ביבשת אסיה וכי השימוש בהרואין הפך לבעייתי, בעיקר בדרום מערב היבשת. מרבית אוכלוסית המכורים מתגוררת בסמוך לנתיבי הברחת הסם מאפגניסטן. בדוח מוערך, כי בין 0.7 ל-1.6 מיליון בני אדם בעולם מכורים להרואין. על פי סקרי האו"ם, בשנת 2007, כ-1.4% מאוכלוסית אפגניסטן וכ-2.8% מתושבי איראן, השתמשו בסם בשנה שקדמה לעריכת הסקר.

באירופה יש כ-3.8 מיליון משתמשים בהרואין, מתוכם, כ-1.3 מיליון צרכנים במערב אירופה ובמרכזה. אוכלוסית המשתמשים באנגליה עומדת על כ-420,000 בני אדם, באיטליה - 305,000, בצרפת - 185,000, בגרמניה - כ-100,000 ובספרד, כ-90,000 משתמשים. ברוסיה נמצא המספר הרב של משתמשי ההרואין מקרב אוכלוסית מזרח אירופה, עם כ-1.6 מיליון משתמשים (לשם המחשה, באוקראינה עומד מספר המשתמשים על 370,000).

בארה"ב מזהירים מפני המעבר משימוש ב'ארון התרופות' לשימוש בסמים דוגמת ההרואין. בוורג'יניה, לדוגמא, מוטרת המשטרה מהעובדה, כי תיכונים משתמשים בתרופות כ- Vicodin ו-Oxycontin, הניתנות באמצעות מרשם רפואי, בשל התפישה המעוותת, שמאחר ומדובר בתרופות, הן בטוחות יותר מהשימוש בסמים. בפועל, ככל שעולה מינון

⁴⁶ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 33-62.

השימוש בתרופות אלו, כך מתפתחת התמכרות ומשם, קצרה הדרך בה מוצאים את המשתמשים בקרן הרחוב, מחפשים אחר הרואין.

בדוח שפורסם בשנת 2008 בווייג'יניה נכתב, כי יש עלייה של 91% במקרי המוות כתוצאה משימוש ב'ארון התרופות' (384 נפטרים בשנת 1999, לעומת 735 נפטרים בשנת 2008). במרילנד, בה נרשמה עלייה של 20% במספר מקרי המוות בשנים 2005-2007 (839 מקרי מוות בשנת 2007), מייחסים כ-50% ממקרי המוות לשימוש בהרואין, במרפין ובמתאדון. קצין המשטרה Pete Eliads טוען, כי אחת הסיבות להתפתחות התופעה היא מחירה הזול של מנת הרואין, העומד על 20 דולרים למנה, לעומת מחיריהן של תרופות כגון Vicodin או Oxycontin, העומד על 50 דולרים לכדור⁴⁷.

בישראל, על פי נתוני הרשות למלחמה בסמים ובאלכוהול⁴⁸, יש 333,500 משתמשים בסמים, כולל בני נוער, מתוכם כ-12,500 מכורים.

הרואין בישראל

ככלל, שוק ההרואין בישראל יציב לאורך העשור האחרון. רוב ההרואין הנצרך בישראל מיובא לארץ ממדינות המקור (אפגניסטן ופקיסטן), דרך גבולות ירדן ולבנון, כאשר מאז שנת 2005, החלה ישראל לשמש גם כמדינת מעבר להרואין המיובא מירדן או מלבנון, בדרכו למצרים, תמורת חשיש (מטבע עובר לסוחר) או תמורת כסף.

הברחות ההרואין לישראל מתבצעות לאורך גבולותיה היבשתיים של המדינה, באמצעות בלדרים וכן באמצעות כלי רכב, גם דרך המעברים הרשמיים.

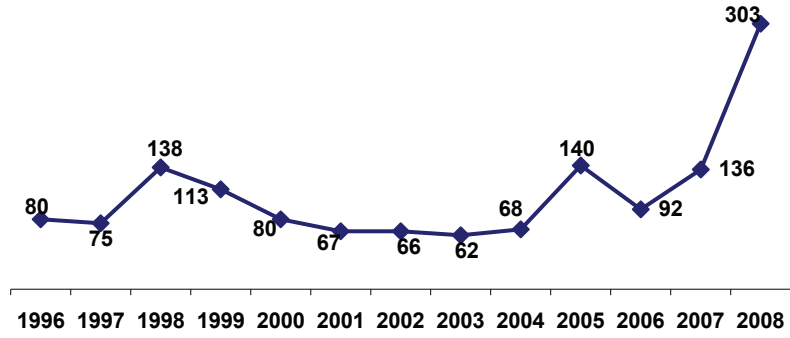
עד שנת 2006 אופיין שוק ההרואין בישראל ברמה נמוכה של תפיסות. החל משנת 2007 ועד היום, מאותרת מגמת עלייה מתמשכת בתפיסות, כאשר בשנת 2008 נרשמה אף תפיסת שיא של הרואין, במסגרתה נתפסו כ-78 ק"ג הרואין, בגבול ירדן.

העלייה בהיקף התפיסות בישראל נובעת ממדיניות משטרת ישראל, הגורסת אכיפה ממוקדת בתחום, ומפעילות אכיפה של יחידות משטרה חדשות אשר הוקמו פועל יוצא של מדיניות זו. יחידות אלו פרוסות לאורך הגבולות, למניעת החדרת סמים דרך גבולותיה היבשתיים של ישראל.

⁴⁷ White, J., "38 Arrested in N.Va Drug Ring that Dealt Mainly to Youths", Washington Post, December 16, 2009.

⁴⁸ השימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב תושבי מדינת ישראל, מחקר אפידמיולוגי 6, הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, 2005.

סך כל תפיסות הרואין בישראל בשנים 1996-2008 (בק"ג)

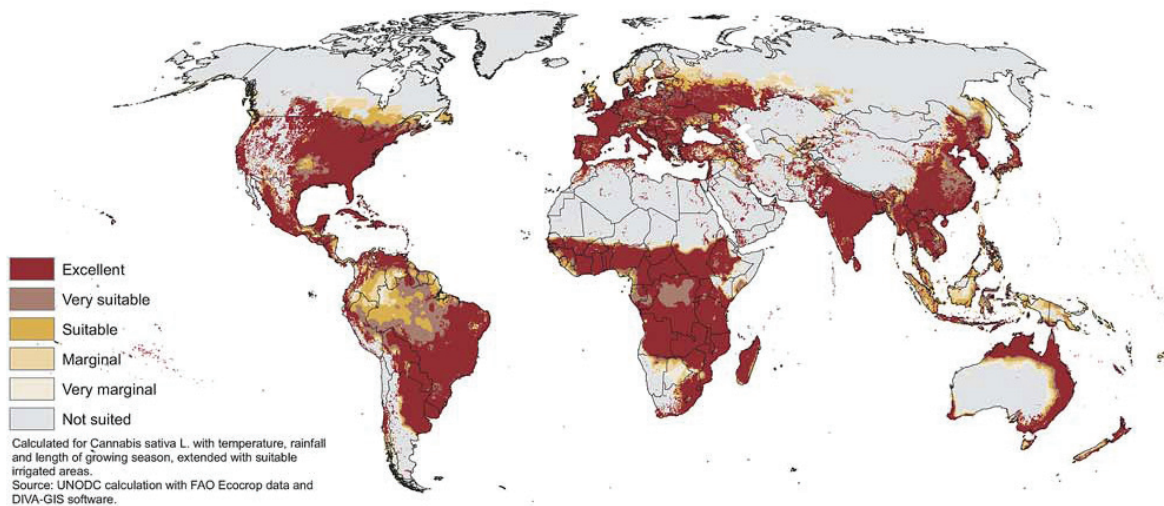
מחירי ההרואין בישראל לאורך העשור האחרון, כבעולם כולו, השתנו בהתאם להיצע בשוק, אם כי, ללא תנודות חריגות. בשנתיים האחרונות, עקב פעילות אכיפה מוגברת מצד משטרת ישראל, נוצר מחסור זמני בהרואין, אשר הביא לעלייה במחירים.

קנאביס

צמח הקנאביס, על תוצריו השונים, כולל את המריחואנה, ההידרו מריחואנה, החשיש ושמן החשיש, נמנה על קבוצת הסמים ההזייתיים. החומר הפעיל בצמח הוא ה- Tetra Hydro Cannabinol (THC), שכלל שאחוזו גבוה יותר, כך גם השפעתו על המשתמש.

שוק הקנאביס הוא השוק הגדול בעולם בתחום הסמים, במונחים של יצור, סחר ושימוש. על פי דוח האו"ם לשנת 2009, מספרם הכולל של משתמשי הקנאביס נע בשנת 2007 בין 143 ל-190 מיליון בני אדם בעולם, כאשר השווקים העיקריים הם צפון אמריקה ומערב אירופה. כ-71 מיליון אירופאים שהם, למעשה, כ-22% מכלל אוכלוסית היבשת בגילאי 15-64, דווחו על שימוש של לפחות פעם אחת בקנאביס.⁴⁹

50 אזורי גידול קנאביס בעולם

⁴⁹ www.euobserver.com, Holland Tolerance Dwindles for Permissive Drug Use State, 23.9.2009.

⁵⁰ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 90.

גידול/הפקה

ככלל, בהעדר דיווחים ממדינות שונות אודות גידול הקנאביס בתחומן, לצד העובדה כי ניתן לגדל קנאביס, הן בשטחים פתוחים והן בתוך מבנים ("הידרו" מריחואנה 'indoor'), הנתונים אשר יובאו להלן הם בגדר אומדנים בלבד.

גידולי הקנאביס מתבצעים ביותר מ-170 מדינות בעולם ושטחי גידולו ברחבי העולם נאמדים ב-800,000 עד 2.5 מיליון דונמים. היקפי גידולי המריחואנה בשנת 2008 נאמדים ב-13,000 עד 66,100 טונות. להבדיל מאומדן היקפי המריחואנה המוזכרים, בכל הנוגע לחשיש, מאחר ואזורי הפקתו מוגבלים במונחים גיאוגרפיים, היקף הפקת החשיש נאמד ב-2,200 עד 9,900 טונות בלבד.

מאותה הסיבה בדיוק, חשיש נתפס, על פי רוב, בגבולות⁵¹.

גידולי מריחואנה

כאמור, הקנאביס גדל ברחבי העולם, הן בשטחים פתוחים והן בתוך מבנים. על כן, המריחואנה נסחרת, לרוב, בתוך מדינות ופחות, מועברת דרך הגבולות.

לאורך העשור האחרון חלו שינויים גיאוגרפיים בגידול המריחואנה. לעניין זה - בשנת 2004 היוו צפון אמריקה ומרכז את מקום הגידול המרכזי בעולם למריחואנה: קנדה, קולומביה, ג'מייקה ומקסיקו - 33% מהיקף גידול המריחואנה בעולם. אחריהן אפריקה (19%), מרכז אסיה (קזחסטן, קירגיסטן), אסיה (קמבודיה, הודו, פיליפינים, תאילנד) והמזרח התיכון (לבנון ומצרים)⁵². מאז שנת 2004, עיקר יצור המריחואנה מתמקד בהולנד, בדרום אפריקה, באלבניה, בג'מייקה ובפרגוואי (כששתי האחרונות מפיקות גם חשיש), המיצרות, יחדיו, 25% מכלל המריחואנה בעולם.

אולם, נראה, כי השינוי המוזכר הוא שינוי לכאורה בלבד, הנובע ממעבר האמריקאים לגידול ביתי של מריחואנה. אירועי ה-11 בספטמבר 2001 השפיעו מאוד על אופיה של תעשיית הסם המקומית בארה"ב. גבולות המדינה מאובטחים ביתר קפידה מבעבר והיקפי תפיסות הסמים בגבולות הפכו גבוהים מאוד. כפועל יוצא, סוחרי סמים רבים, בעיקר מקסיקנים וקנדים, העתיקו חלק ניכר מעיבוד הקנאביס הביתי לתוך ארה"ב. זאת, במטרה לנסות

⁵¹ ⁵¹ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 90.

⁵² www.interpol.int

ולהקטין את הסיכון בתפיסת הסם במעברי הגבול⁵³. בהקשר זה נוסף ונאמר, כי הנפח שמריחואנה תופסת גדול מאוד ובאופן יחסי, מסורבל להסליק את הסם ולשנעו. על פי הערכות, שני שלישים מתוצרי הקנאביס הנצרכים בארה"ב גדלים בתוך ארה"ב, כאשר את יתרת הביקוש מספקות מקסיקו וקנדה.

גידולי "הידרו" מריחואנה

הגידולים בשיטת ה"הידרו" מריחואנה הם גידולי 'Indoor', לצרכים מסחריים, הינו, גידולים בתוך מבנים, חממות, דירות מסתור וכיו"ב.

גידולי ה"הידרו" מריחואנה מתבססים על שיטת הגידול ההידרופונית⁵⁴ ובאופן זה, הצמח גדל בצורה מהירה, כאשר איכותו תלויה בגורמים כתאורה, יחס מים-אוויר, דישון (המשפיע על הארומה והטעם), סוג זרעים וכן צורת גידול. בשיטת גידול זו משמידים את הצמחים הזכריים. הנקבה לא מופרית וכך מפנה את האנרגיות, מייצור זרעים, לייצור תפרחות. בתהליך זה מתקבלות תפרחות רבות יותר, בריכוז THC (החומר הפעיל במריחואנה) גבוה מאוד והתוצר, חזק ומסוכן.

הגידול בשיטת ה-'indoor' מאפשר לשמור על מסתור טוב יותר של הסם במשך תהליך העיבוד ולצמצם את הסיכון שבגילוי הגידולים. בשונה ממריחואנה, המיובאת דרך גבולות ומעברי גבול, ה"הידרו" מריחואנה indoor זמינה יותר בשוק המקומי. בנוסף, הרווח שבצדה גבוה יותר, שכן היא חוסכת עלויות יבוא ותיווך. שיטת גידול זו דורשת ציוד יקר וזמן גידול ממושך, מחד, אולם איכות הסם המופק מעלה את מחירו בשוק, לצד הקטנת הסיכון לתפיסתו במעברי הגבול, מאידך.

גידול המריחואנה בשיטת ה"הידרו" מניב רווחים גבוהים בשל העובדה, כי הקציר מתבצע בין ארבע לשש פעמים בשנה וכן, מאחר ותנאי הגידול, הנשלטים על ידי המגדלים, מאפשרים לגדל מריחואנה באיכות גבוהה יותר מזו המופקת מגידולים בשטחים פתוחים.

ארה"ב - עלייה חדה בייצור קנאביס בשיטת ה-'Indoor' נרשמה בשנת 2000, ככל הנראה, בשל העברת הגידול ממקסיקו וקנדה, לארה"ב. הסוחרים גילו את הרווח הטמון בגידול המקומי ונחשפו, בעיקר, לרווח העצום מגידולי ה"הידרו"⁵⁵. **הולנד** - המריחואנה המיוצרת

⁵³ Domestic Cannabis Cultivation Assessment - U.S Department of Justice, February, 2007, p. 2.

⁵⁴ שיטת הגידול ההידרופונית - הצמח משיג את המזון הדרוש לו בצורה קלה, על ידי הזרמת מים ודשן.
⁵⁵ Domestic Cannabis Cultivation Assessment - U.S Department of Justice, February 2007, p. 1.

במדינה נקראת Nederwiet. על פי הערכות, מדובר במריחואנה בעלת אחוז THC גבוה, של עד כ-20%, איכותית בהרבה מזו הגדלה בשדות פרא, שלא בתנאים מבוקרים (בה אחוז ה-THC עומד על עד כ-3%)⁵⁶.

מדינות מקור לחשיש

הפקת החשיש, בניגוד למריחואנה, מרוכזת במספר מדינות, בשל הצורך בעיבודו, ומתרכזת, בעיקר, במרוקו ובאפגניסטן.

מרוקו - בתחילת שנות התשעים של המאה העשרים היתה מרוקו המדינה השלישית בעולם בהיקפי הפקת החשיש. בשנת 2000 הפכה למדינת המקור המרכזית, עד היום. יחד עם זאת, ראוי לומר, כי ממשלת מרוקו הצליחה להפחית בצורה משמעותית את הפקת החשיש ואת גידולי המריחואנה במדינה, הצלחה שהיא פרי שילוב של אכיפה, השמדה, שיתוף פעולה בינלאומי ומאמצים כלכליים, שתפקידם לשחוק את "תרבות מגדלי הקנאביס".

מהנתונים עולה, כי מרוקו הצליחה לצמצם את שטחי גידול הקנאביס ב-55% וכי הפקת החשיש בתחומה צנחה ב-71%, מ-3,070 טונות ל-877 טונות בין השנים 2003-2005.⁵⁷ ולראיה, אם בשנת 2003 דווחו 31 מדינות כי החשיש שנתפס במדינתן, מקורו במרוקו, בשנת 2006 דווחו דיווח זהה 18 מדינות בלבד.

העובדה כי צמצום שטחי הגידול הקנאביס וצניחת הפקת החשיש במרוקו לא השפיעו על שוק הקנאביס בעולם, יש בה כדי להעלות הערכה, כי במקביל, נרשמה עלייה חדה בהפקת החשיש במקומות אחרים, דוגמת אפגניסטן, מדינת המקור העיקרית השניה של הקנאביס.

אפגניסטן - המדינה השניה בהיקפי הפקת החשיש בעולם. בשנים 2005-2007, 9% מכלל המדינות הצביעו על אפגניסטן כמדינת מקור לחשיש המיובא לארצן, לעומת 6% בשנים 2001 עד 2004, אז היתה מדינת מקור לחשיש, השלישית בגודלה בעולם. על פי נתוני האו"ם, 20 מתוך 34 המחוזות באפגניסטן, עוסקים כיום בעיבוד חשיש⁵⁸.

העלייה בגידולי החשיש במדינה היא פועל יוצא של התמקדות ושל פעולות שנקטו על ידי ממשלת אפגניסטן, למיגור תופעת גידולי הפרג והסחר באופיום, לרבות איסור גידול יבולים והשמדתם. בשל התמקדות זו, העלימה הממשלה עין מגידולי הקנאביס, אליהם עברו החקלאים האפגאנים. כחלופה להברחות של כמויות קטנות של הרואין, הפך הסחר בחשיש

⁵⁶ www.euobserver.com, Cannabis League, 26.6.2008 - Danes Lead Eu.

⁵⁷ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR) 2009 - Morocco.

⁵⁸ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 95.

לסחר בכמויות גדולות מאוד⁵⁹, כאשר סך השטח לגידולי קנאביס באפגניסטן עלה בשנת 2007 ל-700 אלף דונמים, לעומת 500 אלף דונמים בשנת 2006⁶⁰.

במחוז קנדהאר, שלושה רבעים משטח המחוז, 110,000 דונמים, מוקצים ומוקדשים לגידול קנאביס⁶¹, וכך גם במחוז הצפוני באלק (Balkh), הגובל באוזבקיסטן ובטג'יקסטן.

למרות שהחשיש זול יותר מהאופיום, יכול החקלאי להרוויח יותר מגידולי הקנאביס, שכן מתא שטח זהה, מופקת כמות כפולה של חשיש, גידול הקנאביס זול יותר ונדרשת פחות עבודה. מרבית החקלאים באזור מעבדים את הקנאביס לחשיש בביתם ומוכרים את תוצרתם לסוחרים, המגיעים לביתם. פלטת חשיש (100 גרם) באפגניסטן נמכרת ב-1 דולר.

לממשלת אפגניסטן יהא קושי רב לדרוש מחקלאיה לוותר על מקור הכנסה זה, הן לנוכח הרווחיות הגבוהה שבצדו והעדר חלופה אחרת והן לנוכח היות גידול הקנאביס באפגניסטן, בבחינת 'דרך חיים'⁶².

הודו ונפאל - מדינות מקור חשובות נוספות לחשיש מקומי באסיה (המכונה צ'אראס).

מרכז אסיה - אזרביג'אן, מולדובה, עמק הצ'ו בקזחסטן (Chu valley), פקיסטן, אלבניה, איראן ואלג'יריה - נכנסו לאחרונה לרשימת מדינות המקור לחשיש. ייתכן והדבר מצביע על כך שאיראן הפכה להיות מדינת מעבר לחשיש.

לבנון - עד לתחילת שנות התשעים של המאה העשרים נחשבה לבנון למדינת מקור לחשיש, הגדולה בעולם. במהלך שנות התשעים נרשמה מגמת ירידה בגידולי הסמים באזור בקעת הלבנון (הבקאע), עקב מבצעי השמדה נרחבים של הממשלים, הלבנוני והסורי, בסיוע האו"ם, והבטחת סיוע כלכלי למגדלים, בתמורה למעברם לגידולים חלופיים. בתקופה זו החלה להסתמן מגמה של מעבר לגידולי פרג האופיום ומרוקו החלה לתפוס את מקומה של לבנון בשוק החשיש העולמי.

מאז תחילת שנת 2001 שוב מאותרת חזרה של הכפריים הלבנוניים בבקעת הלבנון לגידולי הקנאביס, ככל הנראה, בשל אי הגעת הכספים שהובטחו להם.

⁵⁹ "Pressured on Opium Crops, Many Afgan Farmers Switch to Cannabis", [Afgnistan online](#), 2009.

⁶⁰ Gholak, K., "Cannabis Replacing Opium Poppies in Afganistan", [New York Times](#), November, 2007.

⁶¹ Nelson, S., Sarhaddi, "Afgan Farmers Turn to Cannabis as a Cash Crop", [National Public Radio U.S.A.](#), February 25, 2008.

⁶² Gholak, K., "Cannabis Replacing Opium Poppies in Afganistan", [New York Times](#), November, 2007.

הולנד, גרמניה, ספרד, בלגיה וצרפת - מוזכרות אף הן כמדינות מקור לחשיש, אם כי בכמויות שוליות לעומת אפגניסטן ומרוקו.

נתיבי הברחה

מריחואנה - המריחואנה גדלה בכל רחבי העולם וכפועל יוצא מכך, נדרשים פחות נתיבי הברחה ומעבר עם הסם דרך גבולות של מדינות וביניהן. בנוסף, שיטת גידול ה"הידרו" מריחואנה הביאה לעלייה בייצור המסחרי של המריחואנה ולהפיכתה לזמינה לסוחרים בתוך המדינות, ללא צורך בנתיבי הברחה.

חשיש - נתיבי הברחת החשיש עוברים ממדינות המקור (מרוקו, אפגניסטן) למדינות המעבר (ספרד) ומשם, בעיקר, לשאר מדינות אירופה ומעט, לארה"ב.

על פי דוח מחלקת המדינה האמריקאית⁶³, בשל הקירבה הגיאוגרפית של ספרד למרוקו, מהווה ספרד שער כניסה ראשי לחשיש ממרוקו ליבשת אירופה, בדגש על צרפת, בלגיה, הולנד ואיטליה. לרוב, ההברחה מבוצעת דרך הים התיכון, באמצעות ספינות מירוך וספינות דיג, וכן באמצעות משאיות. הברחות החשיש לספרד מבוצעות, בעיקר, על ידי מבריחים מרוקאים, בריטים ופורטוגלים.

שווקים בינלאומיים

שוק הקנאביס הוא הגדול והנרחב מבין שווקי הסמים בעולם.

על פי דוח האו"ם, האומדנים מתייחסים לשימוש בקרב 143 עד 190 מיליון בני אדם בעולם בשנת 2007 לבדה.

מריחואנה - המריחואנה נצרכת בכל העולם, אך השוק העיקרי שלה הוא אמריקה הצפונית, כפי שעולה, באופן מובלט, מנתוני תפיסות הסם. כך, על פי נתוני שנת 2005, באמריקה הצפונית היו 63% מכלל תפיסות המריחואנה בעולם, אחריה אפריקה (18% מסך התפיסות) ואירופה (2% מהתפיסות)⁶⁴.

למרות היות אמריקה הצפונית צרכנית עיקרית של המריחואנה, בשנת 2007 אותרה בה ירידה בהיקפי השימוש, בעיקר בקרב בני נוער, לצד עלייה בשימוש במריחואנה באמריקה הלטינית ובאפריקה. בשנים האחרונות מאותרת עלייה בשימוש בתוצרי הקנאביס גם באסיה.

⁶³ World Drug Report 2009 - Unodc, Spain.

⁶⁴ International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR), 2009.

חשיש - מערב אירופה היא צרכנית החשיש הגדולה בעולם, בה נרשמו, נכון לשנת 2005, 70% מכלל התפיסות⁶⁵. מגמת השנים האחרונות היא של יציבות בשימוש, עד ירידה קלה, בקרב צרכנים באירופה. ייתכן כי הירידה הקלה נובעת מירידה בהיקף יצור החשיש במרוקו.

בריטניה היא צרכנית הקנאביס הגדולה באירופה, אף שנתוני השנים 2007-8 מצביעים על ירידה קלה (כ-3.5%) בשימוש בקנאביס, לעומת נתוני השנים 2002-3 (אנגליה ווולס).

ספרד, בשל מיקומה הגיאוגרפי האסטרטגי ליד מרוקו, מהווה מדינת מעבר מרכזית ליתר ארצות אירופה, לצד היותה מדינה צרכנית בפני עצמה. גם בספרד מאותרת ירידה קלה בשימוש ונמצא, כי אם בשנת 2003, 11.3% בקרב בני 15-64 בספרד השתמשו בקנאביס, בשנת 2007, עמד אחוז זה על 10.1%⁶⁶.

שלא כמגמה המוזכרת, לאורך העשור ניתן לראות עלייה קלה בשימוש במדינות **כפורטוגל, לטביה, אירלנד, פינלנד ואיטליה**, שבדומה לספרד, מהווה צרכנית גדולה של קנאביס. נראה, כי עליית הצריכה באיטליה (מ-7.1% בשנת 2003 ל-14.6% בשנת 2007) נובעת מהפצת מריחואנה המגיעה מאלבניה ומהולנד ומעלייה בגידולי קנאביס בדרום המדינה.

במדינות **כצרפת, דנמרק, גרמניה והונגריה** ניתן לראות תנודתיות במגמה, כאשר אם בסוף שנות התשעים היה אחוז המשתמשים בקרב גילאי 15-65 כ-4.5%, בראשית המאה ה-21 עמד על כ-7% ובשנים 2007-8, ירד, שוב, לכ-4.5%.

היקפי תפיסות

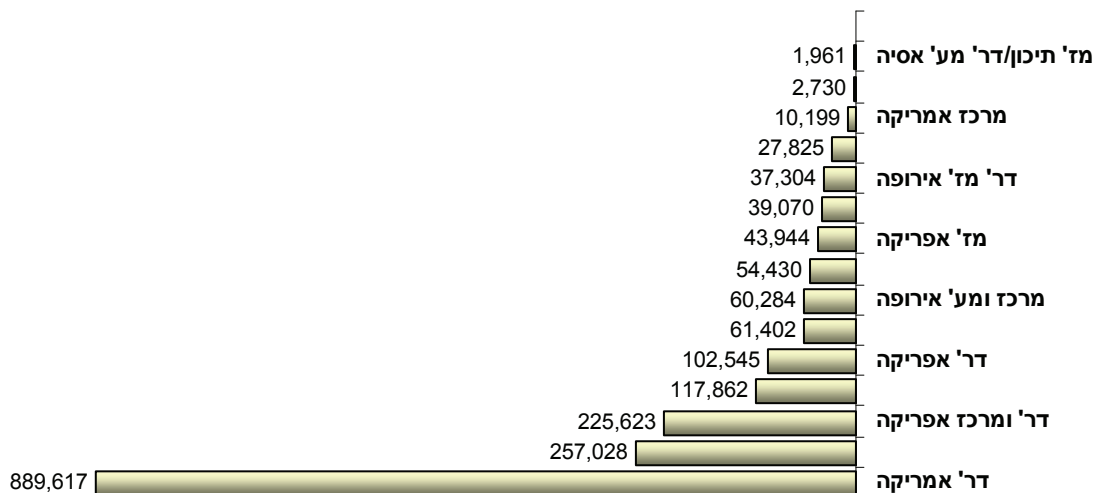
מריחואנה - בשנת 2007 עמד סך תפיסות המריחואנה על 5,600 טונות, כאשר כמו בשנת 2006, רוב התפיסות דווחו על ידי מקסיקו (39% מסך התפיסות בעולם) ועל ידי ארה"ב (26%).

⁶⁵ A Cannabis Reader: Global Issues and Local Experiences, European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, June, 2008, Monographs issue: 8.

⁶⁶ World Drug Report 2009 - Unodc, Spain.

⁶⁸ תפיסות מריחואנה על פי אזורי תפיסה בק"ג (2007)

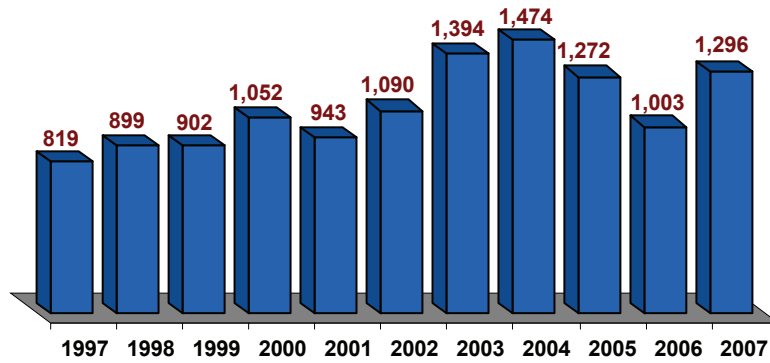

חשיש - סך תפיסות החשיש בעולם בשנת 2007 עמד על 1,300 טונות, רובם במערב אירופה ובמרכז. מחצית מסך תפיסות החשיש דווחו על ידי ספרד (50%) ואחריה, בסדר יורד - מרוקו (9%), פקיסטן (8%), איראן (7%), אפגניסטן (6%), בלגיה (5%), פורטוגל (3%) וצרפת (3%). עם זאת, יש לציין, כי אף שבשנים 2002-2004 היו היקפי תפיסות החשיש בעולם מעט נמוכים, ככלל, במהלך העשור האחרון אין שינוי מהותי בכמות תפיסות החשיש העולמית.

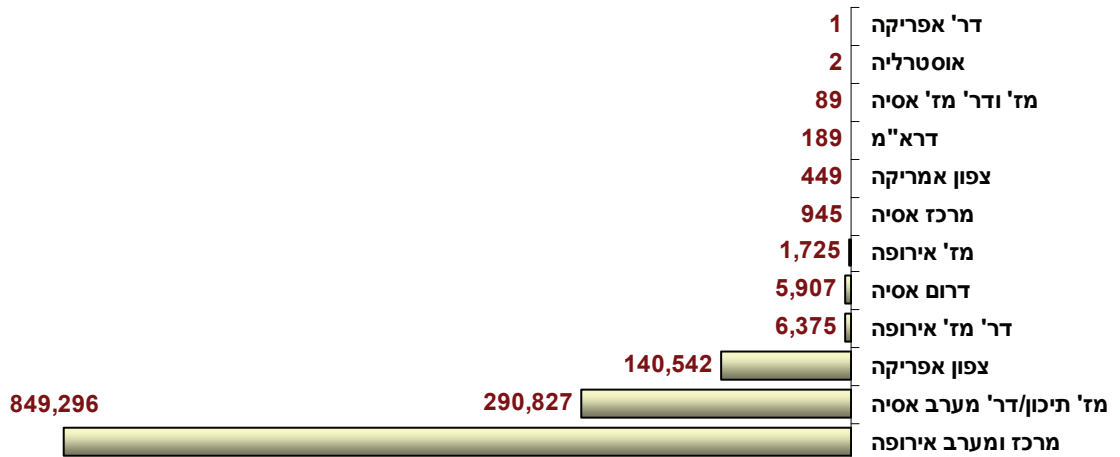
⁶⁷ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 100.

⁶⁸ שם, עמ' 100

סך תפיסות חשיש בעולם בטונות בשנים 1997-2007⁶⁹

תפיסות חשיש על פי אזורי תפיסה בק"ג (2007)⁷⁰

⁶⁹ ש.מ, עמ' 103
⁷⁰ ש.מ, עמ' 103

מחיריםמחירי מריחואנה בעולם לשנת 2007 (מחיר ממוצע בדולרים)⁷¹

	1 גרם	1 ק"ג	מדינה
אפריקה	0.8	14	גאנה
	0.2	20	ניגריה
דרום אמריקה	0.05	30	פרגוואי
	0.4	41	קולומביה
	10	50	פנמה
	לא קיים דיווח	80	מקסיקו
	2	90	וונצואלה
	0.3	150	ברזיל
	1.3	400	ארגנטינה
קאריביים	0.13	95	ג'מייקה
אמריקה	11	2,000	ארה"ב
	15	4,800	קנדה
מרכז אסיה	0.45	58	קירג'יסטן
	0.35	150	קזחסטן
מזרח אסיה ודרום מזרח אסיה	1.5	218	תאילנד
	23	2,500	סינגפור
	51	17,000	יפן
דרום מזרח אירופה	1.5	158	אלבניה
	6.5	570	פורטוגל
	4.2	1,100	ספרד

⁷¹ ש.מ. עמ' 224

אירופה	10	1,750	איטליה
	8	2,700	אנגליה
	8.5	3,500	צרפת
	11	4,500	גרמניה
	7.3	4,500	הולנד (Nederwiet)
	17	6,100	ניו זילנד
	21	6,200	אוסטרליה
	4	480	תורכיה
המזרח התיכון	2.7	36	מצרים
	7	לא דווח	ירדן
	15	1,250	לבנון
	מחיר 1 גרם "הידרו" מריחואנה - 50 ש"ח (\$13.5)	בישראל לא מתבצעת מכירת מריחואנה ממצרים בגרמים בודדים.	300 יבוא ממצרים 9,200 "הידרו" מריחואנה

מחירי חשיש בעולם לשנת 2007 (מחיר ממוצע בדולרים)⁷²

מדינה	1 ק"ג	1 גרם
אפגניסטן	58	0.05
טורקמניסטן	50	2
פקיסטן	167	0.1
איראן	350	0.7
פרגוואי	450	10
מדגסקאר	126	0.3

⁷² ש.מ, עמ' 228

אפריקה	0.5	460	זמביה
אסיה	3	106	נפאל
	0.5	460	פיליפינים
	לא קיים דיווח	550	הודו
	60	5,800	יפן
אירופה	6	1,800	אנגליה
	5.5	1,900	ספרד
	2.5	2,010	פורטוגל
	7	2,100	צרפת
	7	2,600	הולנד
	13	2,600	איטליה
	8	3,300	גרמניה
	13	3,800	אוסטריה
	18	6,700	קנדה
	100	9,000	ארה"ב
המזרח התיכון	7.5	750	לבנון
	1.2	1,000	סוריה
	3	1,200	מצרים
	7	1,700	ירדן
	4	3,100	ישראל

קנאביס בישראל

הקנאביס הוא הסם הנפוץ ביותר בישראל.

בשוק הישראלי קיימים מספר סוגים של תוצרי קנאביס, כדלקמן: מריחואנה המיובאת לישראל ממצרים, מריחואנה המיוצרת בגידול מקומי, בחממות ("הידרו" מריחואנה), החשיש המרוקאי והחשיש ההודי.

מתחילת שנות השבעים ועד למחצית שנות התשעים של המאה העשרים, שלט החשיש בשוק הסמים הישראלי. לאורך העשור האחרון מאותר בישראל שיווי משקל חדש בין המריחואנה לבין החשיש, במסגרתו נצפית מגמת ירידה דראסטית בהיקפי תפיסות המריחואנה המיובאת ממצרים, לצד מגמת התחזקות בולטת בכמות תפיסות החשיש.

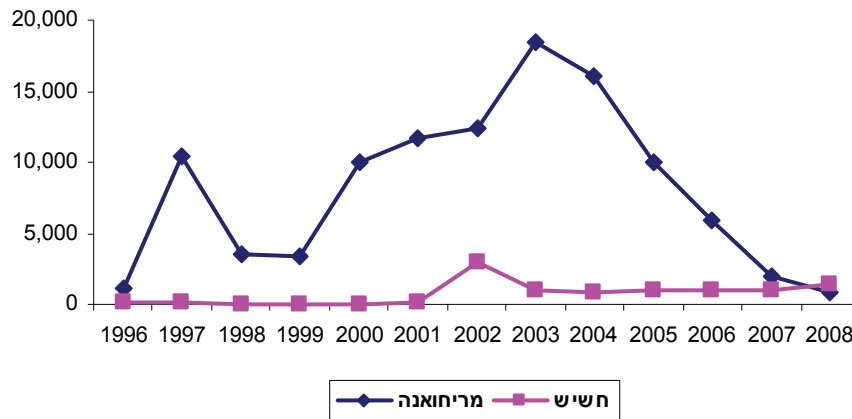
ככלל, עד שנת 2005 היתה לבנון מדינת המקור המרכזית לחשיש בישראל. תפנית החלה להיות מאותרת החל משנת 2003, עת נכנסו לשוק החשיש האפגאני והחשיש המרוקאי, דרך מצרים, אשר ממשיכה לשמש שער כניסה ראשי של חשיש ומריחואנה למדינת ישראל.

מגמה עכשווית נוספת המאותרת החל משנת 2005 והראויה לאזכור, היא הפיכתה של ישראל למדינת מעבר (טרנזיט) ואחסון לסמים. כפי שהובא בפרק הדן בסם ההרואין לעיל, הרואין המיובא מירדן ומלבנון עובר בישראל תהליך של ערבוב ומועבר, בחלקו, למצרים, תמורת חשיש, או תמורת כסף לשוק הישראלי.

בדומה למגמה העולמית, גם בישראל, בשנת 2005, התגלתה שיטת גידולי ה"הידרו" מריחואנה. שיטת הגידול בתנאי חממה, אשר מפיקה מריחואנה משובחת ויקרה, החליפה בשוק הישראלי את המריחואנה המצרית.

בשנים 2007-2009 נרשמה עלייה חדה בהיקף תפיסות ה"הידרו" מריחואנה בארץ.

תפיסות חשיש ומריחואנה בישראל (בק"ג) בשנים 1996-2008

אמפטמינים [ATS Amphetamine - Type Stimulants]

סוגי האמפטמינים השונים הם, למעשה, תרכובות הנוצרות על ידי שינויים במבנה הכימי של מולקולת האמפטמין ויצירת נגזרות כימיקליות [אמפטמין, מתאמפטמין - Methamphetamine, אקסטזי - MDMA או בשמו המדעי - 3,4-Methylene Dioxy Methamphetamine, MBDB, MDA, MDEA].

המדובר בסמים סינטטיים ממריצים, אשר השפעתם מעוררת. הייצור מתבצע במעבדות לא חוקיות הפזורות ברחבי העולם והתרכובות משווקות בצורת אבקה, טבליות וקפסולות.

הערכות באשר להיקף הייצור העולמי של האמפטמינים על נגזרותיהם עומדות על **עד 230 טון** **640 טונות אמפטמינים בשנה**⁷³. יודגש, כי קיים קושי לאמוד את כמות יצור האמפטמינים בשל העובדה, כי יש להם נגזרות רבות שניתן ליצר. כן אין מידע מדויק בנוגע למספר המשתמשים.

ממפוי גיאוגרפי גס של אזורי יצור האמפטמינים והשימוש בהם, ניתן לומר כדלקמן:

- במזרח אסיה ובדרום מזרחה, כמו גם בארה"ב, השימוש העיקרי הוא במתאמפטמין.
- במזרח התיכון, השימוש הוא בטבליות "קפטגון"⁷⁴ אשר לעתים, מכילות אמפטמין.
- באירופה, השימוש העיקרי הוא באמפטמין.

על פי הנתונים, ברחבי העולם, 16-51 מיליון בני אדם בגילאי 15-64 השתמשו באמפטמינים השונים לפחות פעם אחת במהלך שנת 2007.

מתוכם, אומדן המשתמשים באקסטזי בלבד, מוערך ב-12-24 מיליון בני אדם⁷⁵.

באשר למחירי האמפטמינים, בשל היצע רב של סוגי אמפטמינים (מתאמפטמין, אקסטזי וכיו"ב), שלכל אחד איכות שונה, יש מגוון מחירים למוצרים הרבים, על כן לא ניתן לאסוף, כמו גם להציג, נתוני מחירים.

⁷³ World Drug Report 2009 - Unodc, pp. 115-160.

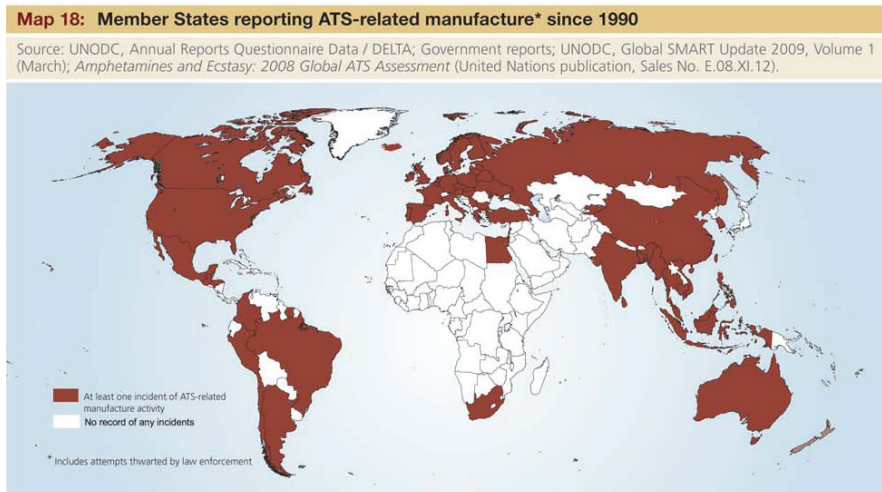
⁷⁴ "קפטגון" - השם המסחרי לתרופה ממריצה, המכילה פנטילין, שבגוף, הופך לאמפטמין.

⁷⁵ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 15.

יצור אמפטמינים - כללי

יצור האמפטמינים קיים כמעט בכל העולם, כאשר ריכוז עיקרי ניתן למצוא במזרח אסיה ובדרום מזרחה, בצפון אמריקה, באירופה, באוסטרליה ובדרום אפריקה. בין מדינות הייצור ניתן למצוא מדינות מדינות עשירות (הולנד- אקסטזי), מדינות מפותחות (הפדרציה הרוסית- אמפטמין) ומדינות מתפתחות (מיאנמר - מתאמפטמין).

מדינות העולם אשר דווחו על יצור אמפטמינים מאז 1990⁷⁶

כאמור, אומדני הייצור הם הערכה בלבד, המבוססת על שקלול נתוני משתמשים ותפיסות. על פי הערכת האו"ם - היקף האמפטמינים הנתפסים מהווה 7%-19% מכלל יצור האמפטמינים בעולם וכמות טבליות האקסטזי הנתפסת מהווה 6%-12% מכלל יצור האקסטזי העולמי.

יצור האמפטמינים מתבצע במעבדות חשאיות ברחבי העולם, על פי רוב, קרוב לאזורי הסחר והצריכה.

בשנת 2007 נתפסו 6,990 מעבדות לייצור אמפטמינים, מרביתן, בצפון אמריקה, בדגש על ארה"ב, באוקיאניה (יבשת אוסטרליה), במרכז אירופה ובמזרחה, במזרח אסיה ובדרום-מזרח אסיה.

⁷⁶ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 116.

מספר תפיסות מעבדות לייצור MDMA בשנת 2007 היה נמוך יותר, אך בהקשר זה יש לציין, כי לצורך הפעלת מעבדות אלו נדרשים ציוד ספציפי, חומרי מוצא וידע בהכנת MDMA, ולכן ככל הנראה, מספרן, ממילא, קטן יותר.

בהתאם לסוג הסם בו נעשה שימוש במדינות השונות (ראה לעיל, עמ' 106 במאמר זה), באירופה, רוב מעבדות הייצור הן של אמפטמין, בעוד שבצפון אמריקה, באוקיאניה, במזרח אסיה ובדרום מזרח, עיקר הייצור מתמקד במתאמפטמין.

בשנת 2007, 82% מכלל תפיסות המעבדות בעולם דווחו על ידי אמריקה הצפונית. בנוסף, על פי דוח האו"ם, בשנה זו דווח גם על 45 טונות כימיקלים אשר נתפסו לצורך יצור אמפטמינים. אף שנתון זה מבטא עלייה ביחס לנתוני שנת 2006, עדיין, נתון זה נמוך מממצע תפיסות הכימיקלים השנתי בעשר השנים האחרונות.

במהלך השנים 2004-2007 התפתחה קנדה כיצרנית וכמשווקת של אמפטמינים המיוצאים לארה"ב, לניו זילנד ולאוסטרליה. אף שכבר בשנת 2000 החלה קנדה לפקח על חומרי המוצא המיובאים לתחומה, ארגוני הפשע במדינה מצליחים לייבא את החומרים ולהמשיך בעשייתם לייצור סמים סינטטיים. הקנדים מדווחים על תפיסת 50 מעבדות בממוצע לשנה.

ארגוני פשיעה בקנדה משתלטים על תהליך הייצור והייבוא של אמפטמינים על ידי יבוא כימיקלים וחומרי מוצא מסין ומהודו בנתיבי הברחה שונים שנועדו למנוע חשיפתם, ועל ידי העברת מקומות הייצור, הנמצאים בקרבת אזורי הצריכה, ממקום למקום.

נראה, כי אכיפה מוגברת נגד יצור אמפטמינים לא מונעת את הייצור, אלא גורמת להעתקתו למקומות 'פגיעים', בהם האכיפה חלשה. לשם המחשה, קושי בייצור בארה"ב הוביל להעתקתו מארה"ב למקסיקו וכאשר גם שם הוגברה האכיפה, הועבר הייצור לאמריקה הלטינית (ארגנטינה, הונדורס). שינויים דומים נרשמו גם באסיה.

יצור מתאמפטמין [Methamphetamine] - הקרוי גם מת' [Meth] או מתילאמפטמין, הוא נגזרת של האמפטמין ומהווה את הקבוצה הגדולה ביותר מתוך סמי ה-ATS Amphetamine. בעבר, התמקד יצור המתאמפטמין בעיקר באמריקה הצפונית, לרבות קנדה ומקסיקו, אולם במהלך העשור האחרון, יותר ויותר מדינות מחוץ לאמריקה הצפונית יוחו על חשיפת מעבדות לייצור מתאמפטמין. לראיה, אם לפני עשור נחשפו מחוץ לאמריקה הצפונית 46 מעבדות לייצור מתאמפטמין, בשנת 2007 נחשפו 700 מעבדות כאלו.

הגידול העיקרי נרשם במזרח אסיה ובדרום מזרח, באוקיאניה, באירופה ובדרום אפריקה.

יצור ביתי של מתאמפטמין הוא משימה אפשרית, מאחר ורוב חומרי המוצא הנדרשים לסינתזת המתאמפטמין, דוגמת האפדרין והפסאודו-אפדרין, זמינים לציבור כ"תרופות מדף". מטבח ביתי יכול להפיק אלפי מנות מתאמפטמין. בשל כך, קשה לספק אומדן מהימן באשר לייצור ואומדן זה מתבסס על היקפי תפיסות ועל שאלונים המופצים במדינות השונות.⁷⁷

לאור האמור, אין תימה כי יצור המתאמפטמין הוא הבולט בהיקפו במשפחת האמפטמינים, כשרוב המעבדות הנחשפות הן מעבדות לייצור נגזרת זו של האמפטמין. בשנת 1998 נחשפו 1,658 מעבדות ומאז ועד שנת 2004, נרשמה עלייה מתמדת בתפיסת מעבדות לייצור מתאמפטמין. קפיצה משמעותית ומספר שיא בתפיסת מעבדות המתאמפטמין נרשמו בשנת 2004, עם תפיסתן של 17,853 מעבדות. מאז נרשמת ירידה מתמדת, כאשר בשנת 2007 נחשפו 6,439 מעבדות לייצור מתאמפטמין ברחבי העולם, נתון נמוך במבט על עשור.

אמריקה הצפונית - עד לשנת 2006 היה יצור המתאמפטמין באמריקה הצפונית, הגבוה ביותר בעולם. בשנת 2007 נרשמה ירידה של 17% בייצור ולמרות זאת, עדיין, **82% מכלל תפיסות מעבדות המתאמפטמין לשנה זו**, בכל רחבי כדור-הארץ, **היו באמריקה הצפונית**. קנדה ומקסיקו דיווחו על אחוז נמוך של תפיסות מעבדות, אך זה המקום לציין, כי גודלה של כל מעבדה שנתפסה, עלה.

בשנות התשעים של המאה העשרים, המתאמפטמין יוצר, ברובו, במעבדות סמים בלתי חוקיות במקסיקו ובקליפורניה, אך בשל אכיפה מוגברת במקסיקו, העתיקו יצרני המתאמפטמין את הייצור לאזורי הספר בארה"ב, וכן לאמריקה הלטינית. כתוצאה מכך, בשנות ה-2000, תיעדו רשויות החוק בארה"ב עלייה ניכרת במספרן של מעבדות מסוג זה באזורי הספר של ארה"ב.

בקנדה, ארגוני פשיעה ממוצא אסיאתי, כמו גם חבורות אופנוענים, הגדילו משמעותית את כמות המתאמפטמין המיוצר לטובת השוק בארה"ב, אך גם עבור השווקים באוקיאניה, במזרח אסיה ובדרום מזרח.

אסיה - מחוץ לאמריקה הצפונית, רוב המעבדות אשר נחשפו היו באסיה, בדגש על סין, מיאנמר והפיליפינים. נתון נוסף הראוי לאזכור הוא, כי ביבשת אסיה נרשמה עלייה נכבדת בתפיסת אמצעי יצור למתאמפטמין ומחסני כימיקלים.

⁷⁷ Assessing Changes in Global Drug Problems 1998-2007 - By Rand Europe, p. 12.

סין היא היצרנית העיקרית למתאמפטמין באסיה, ומשמשת מקור עולמי לחומרי מוצא לייצור⁷⁸. מיאנמר היא המקור העיקרי לכדורי מתאמפטמין המכונים "יאבא", אשר החומרים הנדרשים לייצור מועברים מהודו, מסין ומתאילנד, שהיא יצרנית משמעותית נוספת של ה"יאבא". הפיליפינים הם יצרנים עיקריים של ה"שאבו" - Crystalline methamphetamine⁷⁹, הנצרך בפיליפינים אך גם מיוצא לאזורים שונים במזרח אסיה, בדרום מזרח ובאוקיאניה. באינדונזיה ובמלזיה נמצא חלק מהמעבדות הגדולות בעולם לייצור מתאמפטמין.

אוקיאניה - תפיסת מעבדות מתאמפטמין דווחו על ידי אוסטרליה וניו-זילנד, אשר שמרו על אחוז תפיסות גבוה בעקביות עד לשנת 2007, אז חלה ירידה קלה. נמשך מספר תפיסות גבוה של חומרי מוצא על ידי המכס האוסטרלי וכמויות גבוהות של פסאודו-אפדרין (מהחומרים שלהם חלק בסינטזת המתאמפטמין) ממשיכות להישלח במשלוחי אוויר. כך, לדוגמה, בשנת 2007 הרשויות באוסטרליה תפסו משלוח של 850 ק"ג פסאודו-אפדרין, שהגיע מתאילנד. לפי נתוני רשויות ניו-זילנד, הפסאודו-אפדרין המגיע למדינה, מקורו בסין.

אירופה - אירופה היא יצרנית וצרכנית של אמפטמין. יחד עם זאת, יש מדינות במרכז אירופה ובמערבה, אשר דווחו על יצור מתאמפטמין. העיקרית שבהן היא הרפובליקה הצ'כית, אשר דווחה בשנת 2007 על תפיסת 388 מעבדות לייצור מתאמפטמין בשטחה. בשנה זו דווחו גם פולין ופורטוגל על יצור מתאמפטמין בתחומן.

אפריקה - בשנת 2007 נתפסו בדרום אפריקה 12 מעבדות לייצור מתאמפטמין, לעומת 17 בשנת 2006. נתון זה משקף מציאות קשה של תופעת הייצור העולמי של סמים סינטטיים ברחבי תבל.

יצור אמפטמין

האמפטמין הוא הקבוצה השניה בגודלה מתוך סמי ה-ATS Amphetamine אחרים המתאמפטמינים. בהסתמך על נתוני התפיסות (שליש מכלל התפיסות בשנת 2007), רוב יצור האמפטמינים מתמקד באירופה (81%) ובאמריקה (17%).

לאורך העשור, דווחה אירופה על חשיפת 971 מעבדות לייצור אמפטמין (72% מהסך הכללי), מהן כ-600, על ידי הפדרציה הרוסית.

⁷⁸ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 119.

⁷⁹ מקורו של ה"שאבו" במלאי עצום של מתאמפטמין אשר נותר בידי הצבא היפני, ונמכר לשימוש אזרחי תחת שם זה. בשנת 1951 הוציאה יפן את הסם אל מחוץ לחוק.

אף שהולנד, פולין ובלגיה מדווחות על מספר זעום של חשיפת מעבדות, מתוך שאלונים אשר הופצו למדינות השונות עולה, כי מדינות אלו הן מדינות מקור עיקריות לאמפטמין. קבוצות שונות של פשע מאורגן בהולנד ובבלגיה שולטות בייצור הסמים הסינטטיים במדינות אלו והביאו לתחום תחכום, לצד הגדלת המעבדות והעלאת יכולת הייצור.

באוקיאניה, בעיקר בניו זילנד ובאוסטרליה, נשמרה לאורך העשור רמה גבוהה של חשיפת מעבדות, למרות שנתוני שנת 2007 מצביעים על ירידה קלה במספר המעבדות שנחשפו.

בלגיה, תורכיה ובולגריה מוכרות בתחום יצור ה"קפטגון" המכיל אמפטמין, ונמכר במזרח התיכון (בעיקר בערב הסעודית). בשל הצריכה הגבוהה של ה"קפטגון" באזור, החל יצור של האמפטמין גם באזור המזרח התיכון, ככל הנראה בסוריה.

יצור אקסטזי [MDMA] - האקסטזי, ממשפחת האמפטמינים, על נגזרותיו השונות - MDA, MDE, MDEA, MDMA, הוא סם סינטטי, אשר השפעתו משלבת תחושות הזיוניות עם תחושות מעוררות. השפעתו משתנה בהתאם לנסיבות בהן הוא נלקח, כמו גם בתלוי במצבו של המשתמש. לרוב, הוא מופץ בטבליות או בכמוסות, נלקח בבליעה ושמות העגה שלו הם צורת הלוגו המוטבעת על גבי הטבליות (טיוטה, ארמאני ועוד).

האקסטזי פותח, לראשונה, בשנת 1912 וכאמור, הכינוי "MDMA" לאקסטזי הוא ראשי תיבות לנוסחה הכימית ממנה מורכב הסם. השימוש בשם "אקסטזי", הפך לכינוי קיבוצי לשימוש בכל נגזרות האמפטמינים⁸⁰ ומכאן, שבמרבית תפיסות האמפטמינים קיימת ההנחה המוטעית, כי מדובר בתפיסת אקסטזי - MDMA, אף שלא אחת, לא זו תמונת המצב העובדתית. האמור מקשה עוד יותר על הגעה לאומדנים מציאותיים באשר להיקפי התפוצה והשימוש באמפטמינים לנגזרותיהם.

מעבדות לייצור אקסטזי פזורות בכל רחבי העולם, אולם המשמעותיות שבהן נמצאות באירופה, בצפון אמריקה, באוקיאניה ובאסיה. בשנת 2007 נחשפו 72 מעבדות לייצור אקסטזי - באוסטרליה (19), באינדונזיה (16), בקנדה (14), בארה"ב (12), בהולנד (8) ובצרפת, במקסיקו ובספרד (1 בכל מדינה).

לעניין זה יצוין, כי יצור האקסטזי מורכב יותר מייצור סוגים אחרים של אמפטמינים.

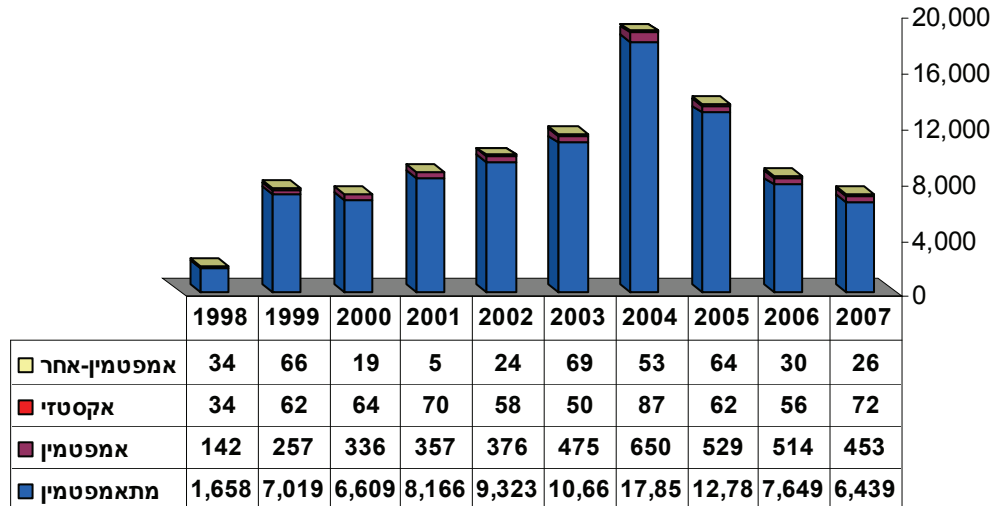
נדרשים כישורים מיוחדים, ציוד מיוחד וחומרים בסיסיים. הייצור רווחי מאוד ואין בעובדה כי יש מיעוט יחסי של מעבדות, כדי להעיד על כך שהייצור מועט.

⁸⁰ "אקסטזי", "סמים דגש", הרשות למלחמה בסמים, אוקטובר, 2000. עמ' 3.

הייצור העיקרי והאיכותי יותר של האקסטזי, מתרחש באירופה. אף שבשנים 2002-2003 נתפסו מעבדות גדולות באירופה, בצפון אמריקה, באוקיאניה ובאסיה, **הולנד היא המדינה המוזכרת כמדינת המקור העיקרית של האקסטזי על ידי המדינות השונות, ובמידה פחותה, גם בלגיה.**

בנוסף - באוסטרליה מאותרת בשנים האחרונות עלייה בייצור האקסטזי. קנדה היא יצרנית האקסטזי הגדולה עבור צפון אמריקה, בה חולשות קבוצות אסיאתיות של הפשע המאורגן, על הייצור.

תפיסת מעבדות אמפטמינים 1998-2007⁸¹

סחר באמפטמינים

סך כל תפיסות האמפטמינים בעולם נמצא במגמת עלייה, הגיע לכ-52 טונות בשנת 2007 ועם נתון זה אף עבר את שנת השיא (שנת 2000), במהלכה נתפסו כ-48 טונות. כן מאותרת מגמת עלייה במשקל תפיסות האמפטמינים, כאשר אם בשנת 2000 עמד הממוצע על 492 ק"ג לתפיסה, בשנת 2007 עלה הממוצע ל-555 ק"ג לתפיסה.

ההנחה הרווחת היא, כי הסחר בחומרי המוצא לאמפטמינים הוא תוך-אזורי וחוצה גבולות בינלאומיים מעטים, מאחר והייצור, לרוב, מתבצע בקרבת אזור הצריכה. בכוח הנחה זו כדי להסביר, בחלקה, את העובדה כי סך תפיסות האמפטמינים נמוך מתפיסות קוקאין והרואין.

⁸¹ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 117.

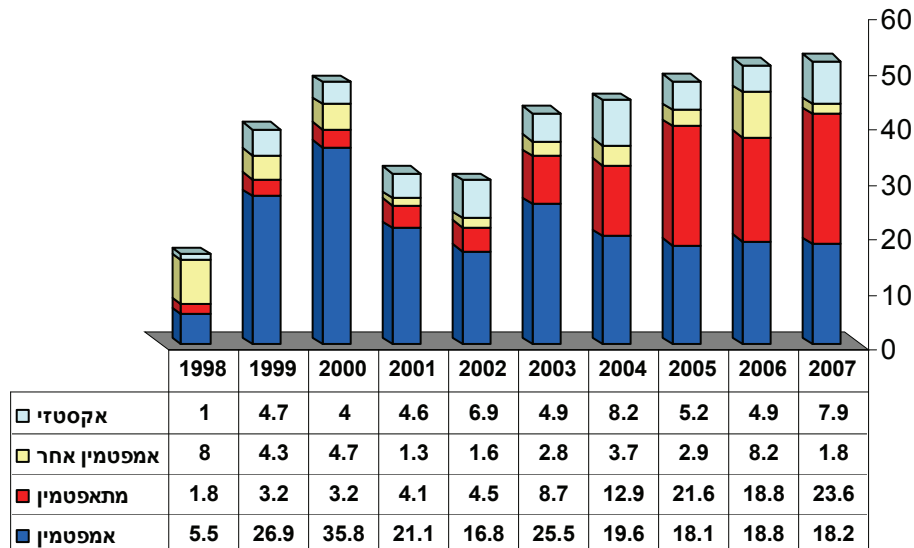
יחד עם זאת, חומרי המוצא המשמשים לייצור סוגי האמפטמינים השונים ממשיכים להיסחר בכל העולם ומקורם במזרח אסיה ובדרום מזרחה⁸².

נתוני העשור האחרון מעידים על עלייה מתמדת בתפישות האמפטמינים. החל משנת 2000 מאותרת עלייה קבועה בתפישות האמפטמינים, כאשר החל משנת 2005 ניתן לראות עלייה ניכרת בנתוני התפישות, פרי כניסת ה"קפטגון" לשוק הסמים במזרח התיכון.

תפישות האמפטמינים מתמקדות בארבעה אזורים עיקריים: המזרח התיכון (29%), "קפטגון", מזרח אסיה ודרום מזרח אסיה (23%, בעיקר מתאמפטמין), מערב אירופה ומרכז (22%, בעיקר אמפטמין ואקסטזי) וצפון אמריקה (18%, בעיקר מתאמפטמין ואקסטזי). האזורים המוזכרים הם גם אזורי יצור משמעותיים, פרט למזרח התיכון, בו אמנם לא נתפסה מעבדה, אך אין באמור כדי להצביע, בהכרח, על העדר יצור.

בשנות התשעים של המאה ה-20 חלה עלייה בסחר באמפטמינים, כאשר מאז שנת 2000 בולטת מגמה עקבית, של עלייה בכמות האמפטמינים הנתפסת ברחבי העולם, מידי שנה.

סך תפישות אמפטמינים (בטונות) בשנים 1998-2007⁸³

⁸² World Drug Report 2009 - Unodc, p. 126.

⁸³ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 127.

סחר באמפטמין - במשך שנים, יצור אמפטמין והסחר בו התרכזו באירופה. תפיסת האמפטמין היא העיקרית שבתפיסות ממשפחת האמפטמינים, כאשר החל משנת 2005 מאותרת מגמה, במסגרתה כמות האמפטמין הנתפס ברחבי העולם עולה על כמות המתאמפטמין הנתפס.

בשנת 2007 נתפסו **23.6 טונות אמפטמין** ברחבי העולם, הכמות הגבוהה ביותר של אמפטמין שנתפס בעשור האחרון. כשני שלישים מסך תפיסות האמפטמין לשנה זו נרשמו במזרח התיכון ובסביבתו (ערב הסעודית, סוריה וירדן) והשליש הנוסף, נתפס באירופה (הולנד, בריטניה וגרמניה).

אם בשנת 2000, 93% מכלל תפיסות האמפטמינים היו באירופה, בשנת 2007 נרשמו באירופה אך 36% מכלל התפיסות. כאמור, השינוי המשמעותי חל בעקבות הופעת ה"קפטגון", המאפיין את השווקים במזרח התיכון. פולין בולגריה, תורכיה וסוריה הן מדינות מקור לאמפטמין, לרבות ה"קפטגון", ושינועו מתבצע מתורכיה וסוריה, דרך ירדן והאזור, לערב הסעודית⁸⁴.

מתחילת שנות התשעים של המאה העשרים ניכרת עלייה בתפיסות האמפטמינים, על נגזרותיהם. במהלך העשור האחרון, עשר מדינות אירופאיות דווחו על 90% מסך תפיסות האמפטמין, על נגזרותיו, באירופה, נתון המהווה 38% מסך התפיסות העולמי. בבריטניה נתפסו במהלך העשור האחרון 17.8 טונות אמפטמין ובהולנד, בשנת 2007, היתה תפיסת שיא של 2.9 טונות אמפטמין בתפיסה אחת.

סחר במתאמפטמין - הסחר במתאמפטמין מתמקד במזרח אסיה ובדרום מזרח (56% מכלל התפיסות בעולם), כמו גם בצפון אמריקה (40.4%). אף שכך, מספר המדינות המדווחות על תפיסות מתאמפטמין, הולך וגדל.

לעניין זה: בשנת 1998 היו סין, תאילנד, ארה"ב, טייוואן, הפיליפינים, מקסיקו, מיאנמר, יפן, אינדונזיה וקנדה, המדינות היחידות אשר דווחו על תפיסות מתאמפטמין בתחומן. במהלך העשור האחרון חלה ירידה קלה, אך קבועה, בדיווחי כמות התפיסות, אולם משמעותית יותר היא העובדה, כי מדינות נוספות, מעבר לאלו המוזכרות, החלו לדווח על תפיסות מתאמפטמין.

בכך מתחזקת ההנחה, כי **הסחר במתאמפטמין מתפשט גיאוגרפית**.

⁸⁴ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 130.

בחינת ההנחה יכולה להיעשות היטב על תאילנד, אשר היתה השוק הגדול ביותר של מתאמפטמין והחל מהשנים 2003-2004, תוצר של אכיפה מוגברת, הועברו הייצור והסחר בסם, ממשולש הזהב (מיאנמר-תאילנד-לאוס) למדינות שכנות, כקמבודיה ווייטנאם.

בעבר, סחר במתאמפטמין היה תוך-אזורי וכלל מעבדות יצור אשר נמצאו קרוב לאזורי הסחר. בשנים האחרונות, הפשע המאורגן השתלט על יצור המתאמפטמין ועל הסחר בו והביא להתפשטותו הגיאוגרפית. השתלטות הפשע המאורגן על תחום זה באה לידי ביטוי בשיפור היבטים לוגיסטיים, בעלייה ביכולות ובתחכום, בייצור מגוון רחב מבעבר של מתאמפטמינים ובעיקר, ביכולת להעתיק את מקום הייצור במהירות.

נתיבי הברחה של מתאמפטמינים - קיימים שלושה נתיבי הברחה בולטים, כדלקמן:

• מיאנמר, דרך בנגלדש והודו.

• הונג קונג, דרך אוסטרליה, אינדונזיה, יפן וניו זילנד.

• הפיליפינים, דרך אוסטרליה, קנדה, ניו זילנד וארה"ב.

רוב המתאמפטמין המיוצר במקסיקו ובקנדה, מועבר לארה"ב. כפי שכבר הוזכר (עמ' 108 לעיל), החל משנת 2004, חלקם של ארגוני פשיעה אסיאתיים ושל חברות רוכבי אופנועים בקנדה, בייצור ובהפצה של המתאמפטמין תופס תאוצה, ואלה הגדילו משמעותית את כמות המתאמפטמין המיוצר לטובת השוק בארה"ב ולטובת שווקים נוספים בעולם (אוקיאניה, מזרח אסיה ודרום מזרח). אין תימה, אם כך, שאוסטרליה דווחה, כי 83% מתפיסות המתאמפטמין בתחומה, מקורן בקנדה, ויפן דווחה בהקשר זה על 62%.

במזרח התיכון ובסביבתו, עיקר הסחר הוא, כאמור, באמפטמין "קפטגון", אך קיים גם סחר במתאמפטמין.

סחר באקסטזי - בעשור האחרון, מאז ראשית שנות ה-2000, ניתן לראות מגמת עלייה בכמות האקסטזי הנתפס ברחבי העולם. בעוד שבשנת 1998 נתפסו 1 טון אקסטזי, בשנת 2007 הדיווחים מצביעים על תפיסת 7.9 טונות⁸⁵. 80% מסך התפיסות בוצעו בשש מדינות - הולנד, אוסטרליה, ארה"ב, קנדה, בריטניה וסין.

בשנת 2007, היוו התפיסות באירופה 39% מכלל התפיסות, אף שעיקר יצור האקסטזי בעולם, כאמור, מתרחש בהולנד ובבלגיה. עם זאת יודגש, כי בשנים 2002-2003, מדינות

⁸⁵ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 140.

נוספות בעולם דווחו על יצור אקסטזי משמעותי בתחומן. ובהקשר זה, בשנת 2007, 52% מהמדינות החברות באו"ם דווחו על תפיסת אקסטזי, לעומת 27% בשנת 1998. גם הכמות הממוצעת בכל תפיסה עלתה, ממוצע של 21 ק"ג לתפיסה בשנת 1998, לממוצע של 115 ק"ג לתפיסה בשנת 2007.

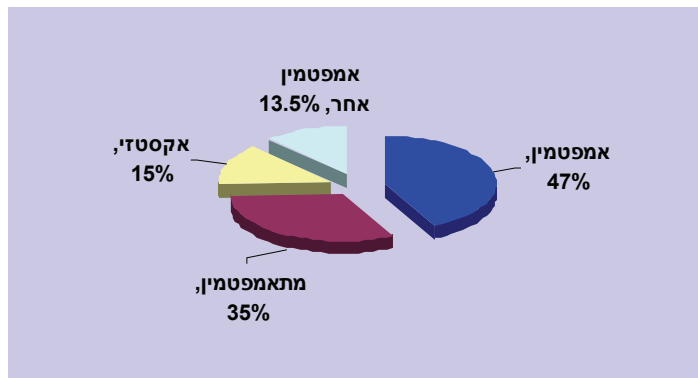
מרכז אירופה ומערבה נותרו דומיננטיות בייצור האקסטזי. למרות שחל גידול במספר המדינות מחוץ לאירופה, המדווחות על יצור אקסטזי, עדיין, אירופה נותרה מרכז הייצור, וכך גם מזרח אסיה.

החל מהשנים 2003-2004, הפכה קנדה ליצרנית האקסטזי העיקרית לשוק בארה"ב, ואף לאזורים אחרים. ארגוני פשיעה אסיאתיים השתלטו על יצור האקסטזי במדינה. ארגונים אלה מייבאים את חומרי המוצא באמצעות מכולות המגיעות מסין והתוצרת המוגמרת מיוצאת לארה"ב, ליפן ולאוסטרליה.

יפן, אינדונזיה ומדינות נוספות במזרח אסיה ובדרום מזרח אסיה דווחו על סחר משמעותי באקסטזי. שלא כמו באינדונזיה, מאחר ואין מידע על קיומן של מעבדות לייצור אמפטמינים ביפן, סביר כי האקסטזי ביפן, מקורו בייבוא בלבד, מקנדה, מהולנד, מגרמניה ומבלגיה.

באשר לאמריקה הלטינית, עיקר האקסטזי המגיע, מקורו במערב אירופה ובמרכז. יש מעט דיווחים ונתונים אודות נתיבי סחר ותפיסות באזור, בעיקר מאחר והרשויות עסוקות באיתור מבריחי קוקאין והדגש אינו על אקסטזי. לא מן הנמנע, כי יש במדינות חלק זה של יבשת אמריקה, גם מעבדות לייצור אקסטזי.

תפיסות אמפטמינים בחלוקה לסוגים לשנת 2007⁸⁶ (באחוזים)

⁸⁶ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 127.

שימוש באמפטמינים

בשנת 2007, בין 16 ל-51 מיליון בני אדם בגילאי 15-64 דווחו על שימוש באמפטמינים, כאשר מספר המשתמשים באקסטזי נע בין 12 ל-24 מיליון בני אדם⁸⁷. מספר המשתמשים בסמים בכלל, אינו ודאי וקיים קושי להעריכו. בכל הנוגע לאמפטמינים, ההערכה קשה עוד יותר, ממספר סיבות:

- הדינאמיות בה שוק האמפטמינים משנה פניו חדשות לבקרים.
- העובדה כי אמפטמינים מיוצרים כמעט בכל מקום בעולם.
- חוסר הידיעה מה, בהכרח, מכילה טבלייה שנתפסה.
- העדר דיווחים ממדינות רבות.

עם זאת, לעניין זה, "יאמר, היקפי יצור האמפטמינים ונגזרותיהם הם עצומים, בהתאם למגמות הביקוש. בנוסף, כפי שגם הוצג לעיל, קיים ניצול של ארגוני פשיעה במדינות השונות, את רשויות האכיפה החלשות, כגון באפריקה ובמערב אסיה. ארגונים אלה נכנסו לתחום האמפטמינים, השתלטו עליו תוך שיפור היבטים לוגיסטיים, עלייה ביכולות ובתחכום ויצור מגוון רחב של מתאמפטמינים, ומביאים להתפשטותו הגיאוגרפית ברחבי העולם.

על אף הקשיים והמגבלות, בניסיון לאמוד את היקפי השימוש באמפטמינים ובנגזרותיהם, על פי דוח האו"ם משנת 2007, נתח המשתמשים בסמים ממשפחת האמפטמינים גדול יותר ממספר צרכני הקוקאין או ההרואין. הערכות האו"ם מתייחסות ל-59%-54% המשתמשים במתאמפטמין מכלל המשתמשים באמפטמינים, על 35%-32% המשתמשים באמפטמין ועל 11%-8% המשתמשים בנגזרות אחרות של האמפטמינים⁸⁸.

בכל אזור גיאוגרפי על פני הגלובוס, הרגלי הצריכה של אמפטמינים על נגזרותיהם מהיבט השימוש, הם שונים. כך, למשל, במזרח אסיה ובדרום מזרח קיימת צריכה של מתאמפטמין, בעוד שבמזרח התיכון ובסביבתו, הצריכה היא של אמפטמין, לרוב "קפטגון". באירופה, עיקר הצריכה הוא של אמפטמין, פרט למספר מדינות יוצאות מן הכלל, דוגמת צ'כיה, שהיא צרכנית מתאמפטמין. בניגוד לה, באמריקה הצפונית, עיקר הצריכה הוא של מתאמפטמין, בעוד באמריקה הלטינית, יש שימוש באמפטמינים, על נגזרותיהם. בדרום אפריקה הצריכה היא של מתאמפטמין ולעומת זאת, במערב אפריקה, במרכז ובמזרח, השימוש הוא באמפטמין. באוקיאניה, עיקר השימוש הוא במתאמפטמין.

⁸⁷ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 144.

⁸⁸ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 144.

באסיה, רוב רובו של השימוש באמפטמינים מתרחש במזרח היבשת ובדרום מזרחה, שם נמצאת מחצית מכלל משתמשי האמפטמינים בעולם. אלה, משתמשים במתאמפטמין ובהעדור נתונים אודות משתמשים בהודו ובסין, על פי הערכות גסות, מספרם נע בין 5.8 ל-37 מיליון משתמשים.

להלן אומדנים נוספים באשר להיקפי השימוש באמפטמינים על נגזרותיהם: אמריקה הצפונית - 3.8 מיליון משתמשים. אמריקה הלטינית, לרבות מרכז אמריקה - כשני (2) מיליון משתמשים. אירופה - 2.4-3.1 מיליון משתמשים, בעיקר בבריטניה. אפריקה - 1.4-4.1 מיליון משתמשים. אוקיאניה (יבשת אוסטרליה) - מספר המשתמשים נאמד במיליון בני אדם⁸⁹.

בחינת העשור האחרון מעלה, כי רוב השימוש באמפטמינים על נגזרותיהם מתרחש במדינות מתפתחות ופחות, במדינות מפותחות, כאשר עיקר השימוש הוא במדינות באסיה ובאמריקה הלטינית.

הערכת היקף השימוש באקסטזי בעולם עומדת על 11.6-23.5 מיליון בני אדם בגילאי 15-64. באסיה, בעיקר במזרח היבשת ובדרום מזרחה, היקפי השימוש נעים בין 3.6 ל-13.6 מיליון משתמשים בגילאים המוזכרים. באמריקה הצפונית, ההערכות הן כי כ-2.6 מיליון בני אדם משתמשים באקסטזי, רובם בארה"ב. באירופה, הערכת היקף השימוש נעה בין 3.8-4 מיליון משתמשי אקסטזי⁹⁰.

ככלל, בעשור האחרון, מאותרת עלייה בהיקף השימוש באקסטזי ברחבי העולם. על פי הערכות האו"ם, השימוש באקסטזי במדינות מתפתחות גבוה יותר מאשר במדינות מפותחות כמזרח אירופה ואמריקה הלטינית.

בחלקים גדולים באירופה קיימת יציבות בשימוש באקסטזי, לעומת עלייה משמעותית המאותרת בהיקפי השימוש באסיה, בדגש על סין, אינדונזיה, תאילנד ווייטנאם. באוקיאניה, בדגש על אוסטרליה וניו זילנד, דווח על עלייה מתמדת בשימוש באקסטזי מאז שנת 1998. באוסטרליה, עד לשנת 2004, היה השימוש באקסטזי במגמת עלייה, ומאז נרשמת יציבות. לעומתה, בניו זילנד, נרשמה עלייה משמעותית החל משנת 1998, ירידה קלה בשנת 2003 ומאז, עלייה עקבית בהיקפי השימוש בסם.

⁸⁹ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 145.

⁹⁰ World Drug Report 2009 - Unodc, p. 156.

אמפטמינים בישראל

אקסטזי - האקסטזי ממשיך לשמש אחד הסמים המבוקשים והזמינים בישראל.

האקסטזי משווק, לרוב, בטבליות הנושאות הטבעות שונות, ונצרך בבליעה. בשנים האחרונות מופיע האקסטזי גם כאבקת MDMA, הנמכרת בגרמים בודדים ונצרכת על ידי מהילה במים. זירת השימוש המרכזית בסם היא במועדונים ובמסיבות אסיד בסופי שבוע, בעיקר בקרב בני נוער וצעירים.

רוב האקסטזי המיובא לישראל מיוצר בהולנד ובבלגיה, ומוברח לישראל באמצעות רשתות עברייני סמים ישראליות, באמצעות בלדרים, באמצעות חבילות דואר ובאמצעות מכולות, דרך הים.

תופעת יצור אמפטמינים בישראל היא שולית⁹¹.

באשר להיבט מעורבות ישראלים בסחר באקסטזי, דוח מחלקת המדינה האמריקאית לשנת 2008 מציון, כי הבלגים מדווחים על ירידה משמעותית במעורבות ישראלים בשיגור אקסטזי לארה"ב. עוד נאמר בדוח, כי רוב בלדרי הסמים בבלגיה הם אפריקאים וחלקם, קולומביאנים וישראלים, כאשר נתח המעורבות של ישראלים בתחום בבלגיה, נמוך באופן משמעותי ביחס לעבר.

אמפטמינים ונגזרותיהם - בשנת 2007, בדומה לשנים קודמות, המשיך השוק הישראלי להיות מוצף בחומרים חוקיים ובצמחי רעל, המשמשים כתחליפים לסמים האסורים על פי חוק. לחלק מחומרים אלה השפעות פסיכואקטיביות, הדומות להשפעותיהם של סמים לא חוקיים, והם עלולים להיות מסוכנים לשימוש.

בעיקר בולטת בישראל תופעה של הפצת נגזרות אמפטמינים, תוך ידיעה ברורה, כי נגזרות אלו לא מופיעות בפקודת הסמים המסוכנים. ככלל, תהליך הכנסת נגזרות דוגמת אלו לפקודת הסמים אורך תקופה ממושכת (מספר חודשים לכל הפחות), במהלכה מצליחים המפיצים להינצל מאימת החוק ולהכניס לשוק חומרים מסוכנים בעלי השפעה זהה לזו של סמים.

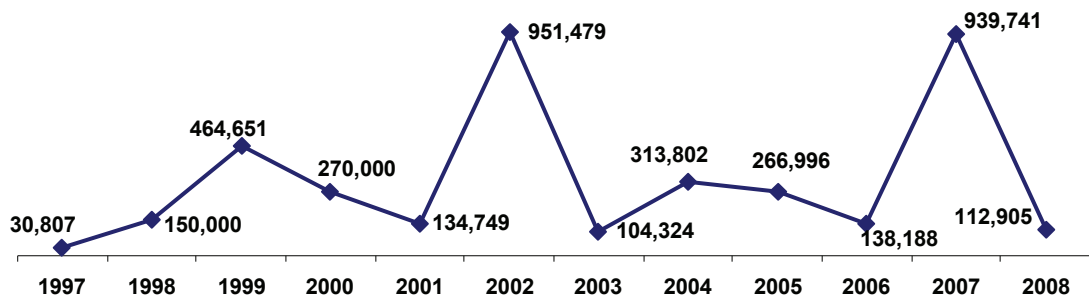
הרווח הכלכלי אותו גורפים המפיצים הוא גדול, כאשר קהל המשתמשים הוא, בדרך כלל, צעירים ובני נוער, הרוכשים את החומרים ב"פיצוציות".

⁹¹ יוני 1996 - תפיסת מעבדה לייצור אקסטזי בכפר אהרון; אוגוסט 1998 - תפיסת מעבדת סמים לייצור אמפטמינים בגבעתיים; בפברואר 2008 - תפיסת מעבדה לייצור אקסטזי ברמת גן.

מעקב אחר נגזרות אמפטמינים אשר הוכנסו לפקודת הסמים ואחר כאלו שעדיין ניתן לסחור בהן מאחר וטרם מופיעות בפקודת הסמים, מבוצע באמצעות רשת האינטרנט.

לעניין זה יודגש, כי השימוש ברשת מאפשר ליצרנים, לסוחרים ולצרכנים לגשר על פערי התיווך ולבצע הזמנות של חומרי מוצא בכל רחבי העולם בקלות, במהירות ותוך נטילת סיכון נמוך יחסית, בלחיצת כפתור.

תפיסות אקסטזי בישראל (בטבליות) בשנים 1997-2008

סיכום

העשור האחרון התאפיין בשינויים במיקומן הגיאוגרפי של מדינות הייצור של הסמים השונים ובהתפתחות טכנולוגית בתחום, בעלייה במספר המשתמשים ברחבי העולם בכל סוגי הסם, בכניסתם של סמים חדשים במדינות מסוימות, בעלייה בכמות התפיסות ובשינויים תכופים בנתיבי ההברחה, פועל יוצא של מדיניות אכיפה עולמית מוגברת.

בחינת התנודות והשינויים שחלו במהלך עשור השנים 1998-2008 בשוק הסמים העולמי מעידה, על כי שוק זה, ככלל, שומר על יציבות בהיצע ובביקוש, עם תנודות קלות בלבד.

השינויים המדוברים משפיעים גם על שוק הסמים הישראלי, אשר מחקה בתרבות הצריכה שלו את כיוון ההתפתחות העולמי בתחום, וצורך מגוון סמים רחב. כך, במהלך העשור, גם תופעת ה"הידרו" מריחואנה (2005) ותפיסות האמפטמין "קפטגון" (2007) אשר אפיינו חלק מהמגמות העולמיות, הגיעו לשוק הסמים בישראל. ניתן לומר כי, הופעת סמים חדשים והתפתחות מגמות עולמיות לא פוסחות על ישראל ולאחר תקופה, הופכות לחלק ממאפייני שוק הסמים הישראלי. בהקשר הזה, בולטת השפעתו של השוק האירופי על ישראל.

אף ששוק הסמים האמריקאי ממשיך להיות השוק הצרכני הבולט בעולם, לצדו מתפתחים שווקים חדשים, באפריקה, באוקיינוס ובמזרח התיכון. מרכזי הגידול המסורתיים נותרו בעינם: הקוקה בדרום-אמריקה, הפרג באפגניסטן והקנאביס באפריקה (בדגש על מרוקו).

מסקנה נוספת העולה מהניתוח כפי שהוצג במאמר זה היא, כי מתקיים קשר ישיר בין רמת העוני ומאפייני השחיתות השלטונית במדינות, לבין היקפי גידולי הסמים והסחר בהם במדינות אלו. מדינות בולטות בהקשר זה הן מקסיקו, ניגריה ואפגניסטן.

קרטלי הסמים, רשתות המבריחים וספקי הסמים מגלים גמישות רבה ומתאימים עצמם למגמות בשווקים ולקהלי הצרכנים. הדבר בא לידי ביטוי, הן בהתפשטות לשווקים חדשים והן ביצירת סמים חדשים, בדגש על סמים סינטטיים ותחליפי סם. בעשור האחרון התפשטו הייצור, השימוש וההפצה של הסמים הסינטטיים ותחליפי סם בכל רחבי הגלובוס. פועל יוצא של זמינות חומרי הגלם, שלא מותנית בגידולים, ניתן לייצר את הסמים הללו בכל מקום, ללא צורך בשינוע. ההערכה היא כי עוד צפוי מגוון רחב של פיתוחים עתידיים בתחום.

אפקטיביות האכיפה מותנית במעקב אחר מגמות עולמיות, בשינוי דפוס הפרסום של פקודת הסמים ובביצוע אכיפה בפועל, הכוללת גם טיפול בחומרי הגלם.

תהליך הגלובאליזציה התרחב מאוד בעשרים השנים האחרונות, עקב הליבראליזציה הכלכלית של הודו וסין, נפילת הגוש הסובייטי ומהפכת המידע והטכנולוגיה. התרחבות תהליך הגלובאליזציה הביאה להתפתחות כלכלית עולמית, להעלאת רמת החיים ולהעמקת התלות ההדדית הגלובאלית. אחד המאפיינים העיקריים של הגלובאליזציה הוא מהפכת המידע והתקשורת הבינלאומית, שאחת מהשפעותיה השליליות, היא התרחבות השימוש ברשת כתווך לתופעת הסחר בסמים המקוון, בדגש על סמים סינטטיים. סוג זה של סחר טומן בחובו סכנות, אשר משמעותן בטווח הארוך היא קריטית, אף יותר מזו של הסחר המקובל. זאת, בשל קלות הביצוע, מחד, ובשל הקושי לאתר את הסוחר ולהביאו לדיון, מאידך.

גבולות באשר הם, בין אם הם גבולות של שלום ובין אם הם גבולות עימות, מהווים תווך לביצוע עבירות פליליות, בדגש על הברחות של סחורות בלתי חוקיות, הברחות של בני אדם וזירה דרכה מתבצעת הגירה בלתי חוקית.

בשנים האחרונות של המאה העשרים השפיעו שתי מגמות הפוכות על התרחבותם של גבולות בין מדינות, או על צמצומם: מחד, מגמות של שיתוף פעולה כלכלי ומדיני בין מדינות בעלות מכנה משותף מובילות תהליך של מחיקת גבולות מדיניים (הדוגמא הבולטת ביותר לתהליך שכזה היא הקמת האיחוד האירופי המשותף, המונה עשרים ושבע חברות, שהביא להסרת הגבולות בתוך היבשת). הסרת הגבולות מקשה על ההתחקות אחר נתיבי ההברחה והסחר בסמים בתוך היבשת. מאידך, מדינות כארה"ב, אשר זיהו את הסכנה הפלילית של הברחות סמים, סחורות ובני אדם מדרום אמריקה, דרך תווך הגבול המקסיקאי-אמריקאי, מקימות גדרות וחומות הפרדה, לשם מניעת ההברחות. בהקשר דומה, ניתן לציין את החלטת ראש ממשלת ישראל, להקים גדר בגבול מצרים, החלטה המהווה חלק מהמגמה המוזכרת.

סוגיה חשובה נוספת היא סוגית מדינות המעבר (מדינות טרנזיט). מדינות אלו סמוכות לאזורי גידול וייצור, או לשווקי הפצה גדולים ובמרביתן, מתבססים ארגוני פשיעה חזקים, אלימים, זורעי אלימות ושחיתות. כמו כן, מדינות אלו מאופיינות ברמת שימוש בסמים גבוהה יחסית (דוגמת אירן וספרד). בהקשר זה בולטת העובדה, כי לאורך העשור הנבחן במאמר זה, נשמרים מחירי הסמים הנמוכים במדינות הייצור ובמדינות הטרנזיט, לעומת יתר המדינות, בהן מחיריהם גבוהים יותר. מקור פערי מחירים אלה הוא העובדה, כי ככל שהמדינה רחוקה יותר מאזור הייצור, כך גם עולה מחיר הסם, בהתאם.

ישראל מהווה, אף היא, מדינת טרנזיט. למרות שנתוני הרשות למלחמה בסמים ובאלכוהול לא מראים עלייה בהיקף השימוש בישראל בשנים האחרונות, הלקח העולמי מלמד, כי עלייה בהיקפי שינוע הסם דרך ישראל עלולה לגרום לשינוי המגמה ולעלייה בהיקפי הצריכה.

אחת המסקנות העולות מהמאמר היא הקושי לבצע אכיפה יעילה ולמנוע גידולי סם במדינות גידול בהן מתרחש עימות מזוין. בהקשר זה, המקרה האפגאני מוכיח, כי דווקא בזמן רגיעה יכול היה הממשל הטאליבני לאסור גידול ואף להציג הישגים בפועל בתחום זה, בעוד שדווקא כאשר השטח נכבש על ידי האמריקאים ונאטו, נרשמה עלייה מחודשת בגידולי הפרג. זאת, למרות ניסיונות להשמיד שדות ולמרות סיוע לחקלאים ועידוד מעבר לגידולי חיטה.

באופן דומה ניתן להצביע על שהתרחש בקולומביה. כל זמן שהעימות בין מחתרת ה-FARC לבין הממשלה לא התקרב להכרעה, נתן הארגון מחסה לגידולי קוקה בשטחים אשר בשליטתו. רק לאחר שהכף החלה לנטות באופן ברור לצדה של הממשלה הפדראלית, נרשמה ירידה בגידולי הקוקה.

אולם, למרות האמור לעיל, יודגש, כי הסתבר, שהירידה בגידולי הקוקה בקולומביה לא השפיעה על סך הגידול העולמי. מה שהשתנה היה מאזן הגידול בין מדינות דרום אמריקה השונות. לצד הירידה בגידול בקולומביה, הגדילו פרו ובוליביה את תפוקת הקוקה בשטחיהן. המסקנה העולה מניתוח זה היא, כי אכיפה מקומית ומוגבלת גיאוגרפית, לא משיגה את יעד ירידת התפוקה העולמית. ניתן לכנות את תוצאתה של אכיפה מסוג זה בשם "אפקט הבלון".

אכיפה יעילה היא זו המתרחשת במקביל, לכל רוחב מדינות הייצור ולאורך כל צירי הגידול, ההפקה, השינוע וההפצה העולמיים של הסמים.

תנאי נוסף לשיפור אפקטיביות האכיפה הוא פעילות בינלאומית משולבת.

ביבליוגרפיה

- "אקסטזי", "סמים דגש", הרשות למלחמה בסמים, אוקטובר, 2000.
- "בישראל חזקים במריחואנה אבל חלשים יותר בקוקאין", "הארץ", 3.7.2008.
- השימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב תושבי מדינת ישראל, מחקר אפידמיולוגי 6, הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, 2005.
- ויניאר, אולגה, "הטאליבן הרוויחו 100 מיליון דולר מפרגים להפקת הרואין בשנת 2007", כלכליסט, 25.6.08.
- A Cannabis Reader: Global Issues and Local Experiences, European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction, June, 2008, Monographs issue: 8.
- Assessing Changes in Global Drug Problems 1998-2007, Rand Europe, International Narcotics Control Strategy Reports (INCSR), 2009.
- Cannabis League 26.6.08 - Danes Lead Eu, www.euobserver.com.
- "Cocaine Price Set to fall more", BBC News, February 19, 2009.
- Cocaine Situation Report - 2007, European Union.
- Domestic Cannabis Cultivation Assessment, U.S Department of Justice, February, 2007.
- Dreazen, Yochi j., "U.S. Seeds New Crops to Supplant Afghan Poppies", Wall Street Journal, 14.8.2009.
- Drug Report 2009, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).
- Gholak, K., "Cannabis Replacing Opium Poppies in Afanistan", New York Times, November, 2007.
- Gholak, K., "Cannabis Replacing Opium Poppies in Afanistan", New York Times, November, 2007.
- Grim, Ryan, The Drug Czar's High Math, August/September, 2009.

Heroin, www.interpol.int.

Holland Tolerance Dwindles for Permissive Drug Use State, 23.9.2009, www.euobserver.com.

Major Transportation Routes - Heroin, www.interpol.int.

Nelson, S. Sarhaddi, "Afgan Farmers Turn to Cannabis as a Cash Crop", [National Public Radio U.S.A](http://www.npr.org) , February 25, 2008.

Partlow, Joshua, "Opium Cultivation in Afghanistan Down Sharply, Report Says", [Washington Post](http://www.washingtonpost.com), 2.9.2009.

[Perspectives - Synthetic Drugs on the Rise](http://www.unodc.org), United Nations Office Drugs and Crime, November, 2008.

"Pressured on Opium Crops, Many Afgan Farmers Switch to Cannabis", [Afgnistan Online](http://www.afghanistanonline.com), 2009.

"United States Has Highest Level Of Illegal Cocaine And Cannabis Use", [Science Daily News](http://www.sciencedaily.com), July 1, 2008.

White, J., "38 Arrested in N.Va Drug Ring that Dealt Mainly to Youths", [Washington Post](http://www.washingtonpost.com), December 16, 2009.

Wu, J., "Money Sculpture", [Newsweek](http://www.newsweek.com), November 23 , 2009.